

Jaargang VII - Nr 1 - Maart 1965.

Deze Studie samen met de Kaart, kan bekomen worden tegen 100 Fr.

K A A R T

=====

van de oude

G E M E E N T E K O O L K E R K E

=====

met een bijhorende

H i s t o r i s c h e S c h e t s t o t 1 8 5 0

door WILLY WINTEIN.

I N H O U D

Hst. 1	Algemene Inleiding	1
Hst. 2	Kort overzicht van Koolkerke	3
Hst. 3	Detailbespreking van de Kaart	5
Hst. 4	Algemene Bronnenopgave	28
Hst. 5	Het Kasteel Ten Bergen	30
Hst. 6	De Kasteelhofstede "De Roode Poort"	31
Hst. 7	Forten	34
Hst. 8	Evolutie van de Dampoort	35
Hst. 9	Bestuursorganisatie van het gebied	36
Hst. 10	De Kerk van Koolkerke	38
Hst. 11	De Bevolking	40
Hst. 12	Volksgeloof	41

Studies verschenen in "Rond de Poldertorens"
of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt
of aangehaald worden, zonder te verwijzen
naar dit Tijdschrift en de Auteur.

Hst. 1 - ALGEMENE INLEIDING.

=====

Daar er, voor zover wij weten, nog nooit een enigszins grondige studie over het verleden van Koolkerke gemaakt werd, hebben wij gedacht een leemte te vullen, door onderhavige studie op te stellen. Over vele gemeenten uit de omgeving van Brugge werden al historische monografieën uitgegeven, en dus mocht Koolkerke niet ten achter blijven. In het kader van het lofwaardig werk, dat de Heemkundige Kring Sint-Guthago in de streek ten noordoosten van Brugge verricht, is deze studie dan ook volkomen op zijn plaats.

Wij hebben ons natuurlijk niet beperkt tot het huidige Koolkerke, maar heel het gebied, dat vóór 1899 Koolkerke was, in ons onderzoek betrokken. Immers juist die gebieden, die door Brugge werden ingepalmd, zijn voor de geschiedenis en het uitzicht van Koolkerke van groot belang geweest. Zo heeft Koolkerke altijd onder de invloed van de stad Brugge gestaan; wat wij bijvoorbeeld zien in de vele buitenverblijven, die hier in de 18e eeuw ontstonden.

Ook voor de ontstaansgeschiedenis van Koolkerke zijn deze gebieden van groot belang geweest. Zij werden immers in de 12e eeuw nogmaals overstroomd, terwijl de rest van Koolkerke droog bleef. Dit drukte zijn stempel zowel op het landschap, als op het in bezit nemen en het cultiveren van het oude schorreland. Daarbij komt nog, dat deze gebieden nu volledig omgetoverd zijn, ofwel in het Brugs havengebied, ofwel in de dichtbebouwde wijk Sint-Jozef, zodat wij hun vroegere toestand alleen nog uit oude kaarten en archiefdocumenten kunnen opmaken.

Dit zijn dan ook de voornaamste bronnen, die wij hebben aangewend om de toestand van Koolkerke vanaf 1400 tot 1850 te reconstrueren. Voor de periode van vóór 1400, hebben wij ons in hoofdzaak gebaseerd op uitgegeven studies aangaande de historische geografie van onze streek. De periode na 1850, hebben wij buiten beschouwing gelaten, omdat de industrialisatie van de 19e en de 20e eeuw het gebied weerom min of meer grondig heeft veranderd. De bewoning is onder andere na 1850 sterk toegenomen in de dorpskom.

In de periode vanaf 1400 tot de 19e eeuw, is het uitzicht van onze streek praktisch niet veranderd. De bevolking was hoofdzakelijk op landbouw gericht. De bestuurlijke en kerkelijke instellingen bleven dezelfde tot in de Franse overheersing; dan zijn onze huidige instellingen ontstaan. Alleen de welvaart in

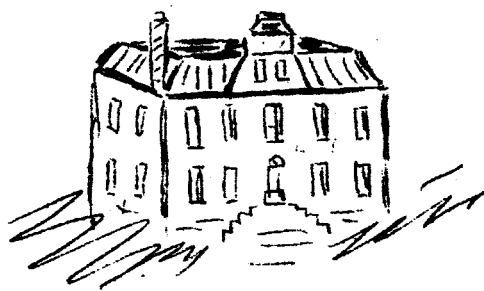
de landbouw was tot in 1850 bepalend voor het leven op het platteland. Tenslotte was het ook niet nodig de laatste honderd jaar te behandelen, wilden wij de studie in zijn historisch kader behouden.

Wij hebben onze studie zodanig opgevat, dat zij een zo goed mogelijk overzicht zou geven van het oude Koolkerke. Daarom hebben wij gedacht er goed aan te doen van, in plaats van een droge opsomming te geven van wat er zoal te Koolkerke bestaan heeft, een grote kaart op te stellen met alle gegevens erop. Daarnaast geven wij dan, aan de hand van de genummerde objecten op de kaart, een zo nauwkeurig mogelijke beschrijving ervan. Deze nummering heeft nog het voordeel dat latere aanvullingen gemakkelijk aan te brengen zijn, met een eenvoudige verwijzing naar het nummer op de kaart. Op de grote kaart hebben wij ook schematisch het landschap aangegeven, zoals het in deze periode in hoofdzaak moet geweest zijn. Daarbij is de kaart van Ferraris ons van groot nut geweest. Als basiskaart voor de grote kaart hebben wij de oude kadasterkaart op 1/5000 van Popp gebruikt.

Naast deze kaartbeschrijving hebben wij dan getracht in afzonderlijke artikeltjes een meer gedetailleerd beeld te geven van sommige gebouwen en toestanden in het oude Koolkerke. Als illustratie hierbij dienen de bijkaartjes naast de grote kaart.

Tenslotte willen wij er nog de nadruk op leggen, dat deze studie verre van volledig is, en nog veel aanvullingen behoeft, die wij later nog hopen te geven. Niettemin geloven wij, dat als eerste overzichtelijke contactname met het oude Koolkerke, onze publicatie goede diensten zal kunnen bewijzen.

Om deze inleiding af te sluiten, willen wij niet nalaten alle personen te danken die ons bij deze studie behulpzaam zijn geweest. Hierbij vernoemen wij Eerw. Broeder Gaëtan, de heren Rene De Keyser en Maurits Coornaert, zonder wie deze publicatie nooit het licht zou hebben gezien.

Verdwenen kasteel
bij het Fort

Hst. 2 - KORT OVERZICHT VAN KOOLKERKE.

=====

Tegenwoordig is Koolkerke een kleine landelijke randgemeente van Brugge. De oppervlakte bedraagt 417 ha., en het inwonersaantal ligt rond de 1200. In 1950 had ze nog maar 800 inwoners. In 1899 was Koolkerke veel groter dan nu. de gemeente telde toen 2000 inwoners, en was 801 ha. groot. Op de wijk Fort Lapin was er zelfs een zekere industrie, vooral gericht op de landbouw. Er was zelfs een scheepswerf aan de Kom.

Maar in 1899 palmde Brugge een groot gedeelte van de gemeente in, om er de Haven aan te leggen; en rond 1920 de nieuwe wijk Sint-Jozef. Koolkerke zelf bleef slapen. Eerst in de laatste jaren komt er leven in de brouwerij. Verschillende nieuwe woonwijken zijn in aanbouw of worden gepland. De vroeger bijna uitsluitend op landbouw aangewezen bevolking, wordt stilaan aangevuld met mensen die in de Brugse industrie werken. Ook vele oude Koolkerkenaren schakelen in de laatste jaren over naar de industrie.

De oudste vermelding van de naam "Coolkercke" vinden we in 1243. Het ontstaan van Koolkerke als dorp, moeten we zoeken in de 12e eeuw. Immers rond 1150 zou de eerste parochiekerk van Koolkerke gebouwd zijn. Daarvoor was er in de streek zeker al een relatief dichte bewoning. Getuige daarvan de vele terpen die wij op Koolkerke teruggevonden hebben en die dateren van in de 9e tot de 11e eeuw. Na 800 is de noordelijke helft van Koolkerke niet meer overstroomd geweest door de zee. Dit gebied is Oudland, met een karakteristiek inversiereliëf van kreekruggen en komgronden. Het zuidelijk deel van Koolkerke was rond 1150 een strandvlakte van de Duinkerke III-B transgressie, die het Zwin deed ontstaan in 1134. Na 1150 bleef ook dit gebied droog en werd het tegen 1200 in ontginning genomen. Het is het Middelland, waar plaatselijk de Duinkerke II afzettingen met een licht laagje klei werden bedekt door de Duinkerke III-B.

Na 1200 zijn er op dit laatste gebied verschillende grote kastelen gebouwd, zoals Ten Bergen en Pathoeke. De vele grote boerderijen van Koolkerke stammen meestendeels ook uit die periode. Tot in de 14e eeuw nam de bevolkingsdichtheid in de streek merkkelijk toe. Daarna is er tot de 18e eeuw een zekere stilstand geweest. Rond 1600 zijn er vele kleinere hofsteden verdwenen wegens een ernstige landbouwkrisis die de streek teisterde.

Verschillende oude wegen liepen door het grondgebied van Koolkerke, zoals

de weg van Brugge naar Westkapelle, de weg van Ter Doest naar de Damse Vaart (toen de Reie) en naar Oostkerke, het Oud Zwin dat in de 16e eeuw de Koolkerkse Vaart werd en dat rond 1800 gedempt werd.

Het dorp van Koolkerke telde lange tijd niet meer dan 20 huizen, een kerk en een molen. De kerk ligt op het hoogste punt van Koolkerke, namelijk 5 m boven de zeespiegel, op een brede kreekkrug van het Oudland. Ze ligt tevens aan de kruising van de Doestweg met het Oud Zwin. Ten noorden en ten oosten van het dorp zijn er turfongravingen geweest. Een belangrijke wijk van Koolkerke was Ter Panne. Evenals in het dorp, stonden daar verschillende herbergen en een molen. Het gebied dat tot 1899 Koolkerke was, behoorde tot twee parochies: enerzijds de parochie Koolkerke zelf, en anderzijds een deel van de parochie Sint-Gillis in Brugge. De stad Brugge strekte zich uit tot tegen Ter Panne: dit waren de paallanden van Brugge. In de Franse overheersing werd de gemeente Koolkerke gevormd en sedert 1899 heeft zij haar tegenwoordige uitgestrektheid. Voor niet lang waarschijnlijk, want er is sprake van Koolkerke bij Brugge te voegen in de komende jaren.

Te Koolkerke zijn er nog verschillende getuigen te zien van het verleden. Wij noemen het vervallen Fort de Bavière, het Kasteel Ten bergen en de Groene Poort met zijn prachtige duiventoren. Ook de hofstede de Rode Poort, met de enige stenen ingangspoort die nog te Koolkerke bestaat, is nog een mooi voorbeeld van de luister van de vroegere kasteelhofsteden. Vele belangrijke gebouwen zijn verdwenen in de Haven en in de wijk St-Jozef.

Voor de ontwateringsgeschiedenis van het oude polderland ten noordoosten van Brugge, is Koolkerke zeer belangrijk. Vele belangrijke watergangen kwamen hier samen bij Brugge: zoals het Oud Zwin, de Rontsaartbeek, de Eivoordebeek en de Lisseweegse Watergang. Dit zijn allemaal gegraven waterlopen; terwijl de oude Hemelbeek en de Bommelbeek waarschijnlijk nog oudere en natuurlijke waterlopen zijn. Het belangrijkste knooppunt van deze waterwegen is nu echter niet meer te onderzoeken; het is namelijk door de wijk St-Jozef en de stad Brugge overbouwd. Voor deze plaatsen zijn er geen bodenkundige gegevens.

Het landschap van de streek was nogal eenvoudig: akkerland op droog land wisselt af met weiland op de natste gebieden. Op de slechtere gronden rond Ten Bergen waren er veel bosjes. Voor meer details verwijzen wij naar de grote kaart.

Hst. 3 - DETAILBESPREKING VAN DE KAART OP 1/5000

=====

I n l e i d i n g :

Op de kaart van 1/5000 zijn alle hier te bespreken onderwerpen genummerd van 1 tot 244. Tevens zijn ze gerangschikt per begin van de watering waarin ze liggen. Nummer per nummer zullen wij hierna de volgende gegevens aangeven voor zover deze ons bekend zijn geworden.

1° De eventuele naam van het onderwerp, zoals van kastelen, herbergen en landerijen.

2° Wat het is. Voorbeelden: een hofstede, of een huis. Daarbij worden als verdwenen aangeduid, de onderwerpen die in 1900 niet meer bestonden.

3° De kadastrale ligging van het onderwerp, op de oude kadastrakaart van Popp voor Koolkerke (1850). Dit wordt als volgt aangeduid: Kad (=kadastraal) B 4 (=perceel B 4). Nu zijn vele percelen verder verdeeld geworden op de recente kadastrakaarten, maar ons leek het de eenvoudigste manier, het oude nummer op te geven, temeer daar de oude kaarten nog algemeen voor dergelijk onderzoek gebruikt worden.

4° De oppervlakte voor wat betreft de stukken land, de hofsteden en de kasteelgoeden. Deze wordt alleen aangegeven als wij de totale oppervlakte van het ganse bedrijf kennen, dus met alle landerijen erbij. Daarbij wordt dan ook vermeld als het een leen is.

5° De verschillende eigenaars voor zover zij ons uit de ommelopers, of uit kaarten bekend zijn. Dit wordt alleen vermeld als het grootgrondbezitters betreft, zoals eigenaars van kasteelgoeden, die ook nog enkele hofsteden in eigendom hadden. De datum tussen haakjes verwijst naar het jaar waarin zij eigenaar van het onderwerp waren. (eig = eigenaar)

6° De voornaamste kaart- en tekstvermeldingen met de datum. Deze datum verwijst dan tevens naar de in dat jaar gedateerde bron in de bronnenlijst. Bij de vermeldingen worden hun oorspronkelijke tekst- en schrijfwijze aangegeven, tussen aanhalingstekens. Daar waar er veel vermeldingen bestaan, werd een selectie gemaakt om een spreiding in de tijd te bekomen.

7° Bij benadering het ontstaan en de verdwijning van het onderwerp. Voor sommige zaken blijken deze ogenblikken reeds uit de aangehaalde tekstvermeldingen. Voor andere hebben wij meer algemene werken moeten raadplegen; zoals over de geschiedenis van de landbouw om het verdwijnen van vele hoeven rond 1600 te situeren.

8° Eventueel een beschrijving of een verklaring van het onderwerp. Zoals bijvoorbeeld voor terpen of wallen, waarbij ook hun bodemkundige ligging werd aangegeven. Voor de bodemkundige ligging van de hofsteden en van het dorp verwijzen wij naar de bijkaart nr 5.

I. De Watering van Groot-Reigaartsvliet.

116e Begin.

1. Klein Noordweghe, herberg. Kad B 427
"herberg Cleyn Noordweghe" kaart 1852 - Gebouwd begin 19e eeuw; bestaat nog.
Noordwege: gelegen aan de weg, die vanuit Brugge naar het noorden gaat.
2. Kasteeltje met torentje
kaart einde 18e e., kaart 1852 - gebouwd einde 18e e. ; bestaat nog.
3. Kasteeltje met torentje
kaart einde 18e e., kaart 1852 - gebouwd einde 18e e.; nu fabriekje De Laere.
4. Meedstove. Kad B 458
"daer een meetstove up staet" 1447 - Dit is een toestel om uit de meedkrab (ru
bia tinctorum) die men alhier kweekte, een kleurstof te koken, voor de tex-
tielnijverheid in Brugge. - Verdwenen rond 1500, bij de teloorgang van die
nijverheid.
5. Bloemendael of Rozendael. Kad B 461
Een kasteel, in 1700 buitenverblijf - Het is een oud leengoed.
"een vierkante schof mette hofstede, poorte, wallen en boomgaert" 1567 -
"Bloemendaele" kaart [†] 1705 - "Herberg Roosendael" kaart 1799 - Bloemendael
1838 - Ontstaan waarschijnlijk in de 13e e., verdwenen bij de aanleg van
de parochie St-Jozef Brugge, rond 1920.
6. Cleyn Bloemhof. Kad B 473
Kasteeltje met boomgaard - Tekening op kaart 1715 (zie ook 7)
7. Bloemhof. Kad B 474
Kasteel, later buitenverblijf
"huyzingen genaemt het groot ende cleyn Bloemhof" 1580 - Tekening kaart 1715
Beide zijn verdwenen rond 1920.
8. Nieuwhuys, herberg. Kad B 475
"Nieuwhuys, cabaret" 1850 - Gebouwd na 1800, verdwenen rond 1920.
9. Verdwenen hofstede. Kad B 478
"wylent hofstede" 1665 - Verdwenen rond 1600; toen was er veel armoede in de
streek, en verlieten veel mensen hun grond.

111e Begin.

10. Paele: achtste grensmaal van Brugge-buiten. Kad aan perceel 484
"een grote achtzijdige witte steen, geplaatst op 1 1/2 roede van de zuidwest-
hoek van de herberg Den Doorne" (Deze herberg wordt verward met de herberg
Ter Panne.) 1665 - Kaart 1701.
11. Ter Panne, hofstede en herberg. Kad B 484
De eigenaar is Boddens (1701)
"voor een casteel ende dit slot lach buuten de coolkercksche poorte by der
paele van der stede, ende heet Ter Panne" 1490 - "hofstede mette bogaerde,
aende herberghe genaemd den doorne, jehens over de paele van brugghe" 1567 -
"hofstede en boomgaard jegens over de pael staende; herb. Ter Panne" 1701 -
"regt over de Panne-herberg en barriere" 1838 - In de stadsbibliotheek van
Brugge berust een tekening van de hofstede Ter Panne (1896)
Bij zijn ontstaan in de 13e e., was het een kasteelhofstede en leengoed; se-
dert de 17e e. een herberg tot na 1900; nu een huis.

- 11/2. Ter Panne, de belangrijkste wijk buiten het eigenlijke dorp van Koolkerke.
 "in parochia Sancti Egidii inscta Brugis (de parochie St-Gillis), in loco
 qui dicitur Panne" 1266 Chart. O.L.Vrouw Brugge.
 "Zij quaemen voor de Coolkercksche poorte van de stede van Brugghe, ende ver-
 barrenden buuten de poorte voorseyd een schoon plaetse gheheeten ter Panne,
 ende verbarrenden daer 17 huusen" 1490. - "Ter Panne" 1571 -
 "t' ghehuchte ter Panne" 1580 - gehuchte Ter Panne 1838.
 De naam van het leengoed Ter Panne is overgegaan op het totaal van de huizen
 vnl. herbergen, in de omgeving, juist buiten de paal van Brugge. Eén van die
 herbergen heeft men ook Ter Panne genoemd. Nu nog noemt men deze wijk Ter
 Panne. Een "pan" is een komvormige depressie in de bodem. Op de bodemkaart
 is dit niet meer te zien, omdat de plaats nu een agglomeratie is; maar waar-
 schijnlijk lag ze te midden van de kreekkrug waarop de Pannemolen staat (zie
 bijkaart nr 5).
12. Den Doorne, herberg. Kad B 493
 "is een herberge genaemt den doorne" 1567 - "aen de herberg den doorne" 1665
 "wylent herberg den doorne" 1701 - Dit was een herberg tot het einde van de
 17e e., daarna een huis, dat nog bestaat.
 Doorn = doornstruik: er stonden inderdaad doornenstruiken achter dit huis 1567.
13. Een stokerie. Kad B 494
 In 1654 was het een hofstede - In 1701 en 1768 een stokerij, branderij - in
 1778 een huis. - Dit is een hofstede die op het einde van de 17e e. omge-
 vormd werd tot stokerij met erbij een herberg; en dit tot tegen 1800. Daar-
 na was het een gewoon huis, dat nog bestaat. Verschillende herbergen brouw-
 den zelf hun drank, vandaar dat een herberg en stokerij dikwijls samengingen.
14. De Swarte Panne, herberg. Kad B 495
 "herberghe metten bogaerden genaemt ter panne" 1567 - "wylent een herber-
 ghe genaemt de swarte panne" 1701 - "herberge" 1805.
 Dus ook een huis dat bij tijden een herberg was. Juist buiten de grens van
 Brugge stonden overal herbergen langs de wegen. Daar moest men geen taksen
 betalen op het bier. De stedelingen gingen aldaar drinken.
15. Een paal waarvan de functie ons onbekend is. Het is zeker niet de grenspaal
 van Brugge; misschien een tolbarriere. Kaart 1715.
16. Het Cruycestuck. Kad B 508
 Een stuk land waarop het naarvolgende kruis stond. - "t'cruycestuck" 1701.
17. Een stenen kruis. Kad B 508
 "aende pannewech jegens over het steene cruyse" 1701 - Kaart \pm 1800.
18. Verdwenen hofstedeka. Kad B 515
 "hofstedeken met bogaert" 1701 - "met een wagenmakerie daarop nieuwe gebouwd"
 1768 - Dit werd enkele jaren geleden afgebroken.
19. Verdwenen hofstede. Kad B 522
 eig de fermerie van de Wijngaerde in Brugge (1567)
 "hofstede mette bogaert" 1701 - Dit bestond nog in 1850; waarschijnlijk ver-
 dwenen rond 1900.
20. De oude wagenmakerie, herberg. Kad B 356
 In 1815 was dit een wagenmakerij. Gebouwd rond 1800, is nu herberg.

118e Begin.

21. Verdwenen hofstede. Kad B 363

eig. Antheunis Haghelin (1447) - "hofstede van Antheunis Haghelin" 1447 - "hofstede en bogaert" 1567 - "wylent hofstede, alsnu wallen en land" 1701 - Dit was een omwalde hofstede, ontstaan in de 13e e., vervallen rond 1600. Rond 1800 heeft men daar een nieuwe hofstede gebouwd (zie nr 22).

22. Hofstede. Kad B 361
Gebouwd na 1800, bestaat nog.
23. Huis van de hovenier van de Groene Poorte. Kad B 349
Gebouwd na 1800, bestaat nog.
24. De Groene Poort
Kasteel met een hofstede erbij; Kad B 346 - 56 gemet 130 roeden (1785) - eig. Nieuwland (1701); van Caloen (1785); Dutrijoux de Terdonc (1900 en nog) "t'casteelgoet ende hofstede met twee stikken bogaert en walgrachten aen beide zijden, ende met een stikken ten oosthede van de scheure ende achterpoorte daer een waterschip in light" 1567, 1701 - Dit kasteel kan ontstaan zijn in de 15e e. (geen vermelding in 1447). Het bestaat nu nog als kasteel. De hofstede is er nu van gescheiden. Bemerkt de prachtige witte d u i v e n t o r e n op het neerhof; hij staat er nog. De huidige kasteelhouder is de heer Dutrijoux de Terdonc.

119e Begin.

25. Het Poortestuk. Kad B 342
Stuk land nabij de nog bestaande poort van de hofstede de Roode Poort.

120e Begin.

26. Choisi. Kad B 425
"peerde-hooygars regt over de gewezen hergerghe de Duyts" 1816 - eig. D'Herbe

121e Begin.

27. Sluis ten Ziekeliëden. Kad aan B 419
"het 121e begin begint aende noordzijde van de watergank, te sluuseken ter ziekelieden" 1447. Waarschijnlijk is deze naam in de ommeloper verkeerdelijk gelocaliseerd, want in latere ommelopers is de plaats Ter Ziekeliëden de noordgrens en niet de zuidgrens van dit begin. Het zou alsdan een sluis zijn die de Hemelbeek verbinding geeft met de Sluysse Vaert (zie nr 46).
28. Den Hangele.
Kasteel met een hofstede. Kad B 414 - 10 gemet 191 roeden, leen van de Burg van Brugge - eig. Dominijcke (1567); Cobrisse (1701).
"goet mette nederhove, dreve en met het huys, 500 Roeden binnen der paele van Brugghe met een deel van de mote" 1567 - "goet mette nederhove en dreve" 1665 en 1701 .
Dit oud leengoed, ontstaan in de 13e e., is verdwenen rond 1920, bij de aanleg van de St-Jozefsparochie. De hofstede staat er nog.
- 28/2. Terp. Kad B 414
"met een deel van de mote" 1567.
Een mote is een aarden hoogte met een watergracht errond. Het is de oudste bewoning in de polderstreek. Deze mote ligt op het einde van een zandrug in het Middelland.
29. Ter Loyghem.
Kasteel met hofstede erbij. Kad B397 - 7 gemet 191 roeden -

leen van de Burg van Bruggé - eig De Boot (1567); Wauters (1701); Pangaert "opperhof met boomgaard en dreve, 't goet Looghem" 1567, 1701 - "speelgoed van Pangaert tot brussel" 1805 - "een patrimonieel speelhuys genaemd het Goed te Loogem, rondom in syne wallen" 1817.

Dit is een oud leengoed ontstaan in de 13e e., het bestaat nog.

30. Verdwenen huis. Kad B 380
"vervallen huys" 1701.
31. Hofstedeken. Kad B 376
"een woest hofstede" 1567 - wylent hofstede" 1701 - hofstede 1729, 1805.
Oud hofstedeken, vervallen rond 1600, later weer opgericht. Bestaat nog.
32. Hofstedeke Het Steenputje. Kad B 373
"hofstedeken" 1701, 1729. - Een hofstedeke ontstaan na 1600, bestaat nog.
De naam is recent (1900); er staat een regenput tegen de baan.
33. Hofstede. Kad B 370
"hofstede mette bogaert" 1567, 1701 - Deze oude hofstede bestaat nog.
34. Een verdwenen kapel. Kad B 290, zuidhoek
Tekening op kaart 1756 - Was een grote stenen kapel, verdwenen na 1920.
35. Het Vagevuur, hofstede. Kad B 290
eig Vande Ryne (1701) - "hofstede met bogaerde" 1567, 1701.
Een oude hofstede, die nog bestaat. De naam is van 1900.
36. Verdwenen hofstede. Kad B 311
"hofstede met boomgaard en doornhaeghe rontsomme" 1567, 1701.
Een oude hofstede verdwenen rond 1800.
37. Povre Leute, huis. Kad B 311
"huys povre leute" 1701 - "Pauvre leute, maison" 1850 kaart.
Een huis gebouwd na 1600, misschien tehuis voor mensen met besmettelijke ziekten. Het ligt langs de Lykweg (zie ook nr 46). Dit huis bestaat nog.

122e Begin.

38. Die Hofstede, verdwenen hofstede. Kad B 302
eig. van Caloen 1801 - "in ene hofstede, heet die hofstede" 1293 (Cart S And)
"hofstede" 1567, 1701. - Deze oude hofstede, ontstaan in de 13e e., zoals de meeste hofsteden alhier, is verdwenen rond 1900. De plaats noemt nu nog "Het Hofsteedje" en is een weide met een doornhaag errond.
39. Verdwenen hofstede. Kad B 314
eig. de Cherf (1567)
"hofstedeke met boomgaerdeken" 1567 - "wylent hofstedeke" 1701.
Oud hofstedeke verdwenen rond 1600.
40. Povre Leute. Kad B 327
Stuk land met wilgen errond, rechtover het huis de Povre Leute.
"drie stryngen lant, busch jegens over het huys...(in de marge staat: pauvre leute)" 1701.
41. Huis. Kad B 321
gebouwd na 1800; woonst van de knecht van de volgende hofstede.
42. Verdwenen hofstede van de Chartreuzen. Kad B 317
37 gemet 186 roeden - eig. de Chartreuzen (1567, 1701); de Croeser (1801)
"hofstede met bogaerde" 1567, 1701 - Oude hofstede, verdwenen rond 1900.
Op de bodemkaart is deze plaats aangegeven als verdwenen bewoning.

43. Het Kapelletje. Kad B 275 noordwest
Nieuwe kapel van O.L.Vrouw, gebouwd in 1954.
44. Hofstede. Kad B 273
eig. Doniniycle (1567), De Meulenaere (1701)
"hofstede" 1567, 1701 - Oude hofstede die nog bestaat.
45. Twee Terpen. Kad B 275 c
"daar twee platte wallen in liggen" 1567, 1701.
Ze lagen op het Oudland, aan de rand van een kreekkrug. Niets meer van te zien.

124e Begin.

46. Ter Sieke Lieden, een plaats. Kad B 287 en 285
2 gemet 30 roeden, leen van de Burg van Brugge.
"in den houck van de aertweg ende dyck, ten zieke lieden" 1567 - "dit begin begint ter sieke lieden" 1701.
Er wordt geen gebouw op vermeld in de ommelopers.
47. De Klokke, herberg. Kad B 288
huis getekend op kaart 1715 - huis en tuin op kaart 1764
Huis gebouwd begin 18e e., misschien als tehuis voor erge zieken. Dit was daarna de eerste school (jongens en meisjes) te Koolkerke. In 1800 was er hier reeds een gemeenteschool. Rond 1870 is het een herberg geworden, en is de school verhuisd naar het dorp.
48. De Drie Bellen, herberg. Kad B 254
"herberge de 3 bellen" 1701 - "herberg la belle vue" 1819.
Dit huis bestond reeds in 1500, maar was toen geen herberg. Het gebouw is nu vervangen door een nieuwbouw.
49. Brouwerie, nu herberg Fort de Bavière. Kad B 252
"brouwerie" 1701 - Deze brouwerij behoorde bij de voorgaande herberg - In de 19e e. stonden daar meerdere huizen.
50. Hofstede. Kad B 265
"hofstedeke" 1701 - Gebouwd na 1600. bestaat nog.
51. Costerieuhs. Kad B 268
eig. kerke van Koolkerke (1701)
"huyseken met bogaerdeken, costerie" 1567 - "costerieuhs" 1701.
Dit huis waar de koster woonde, is nu een gewoon huis.
52. Grietkens Hofstede. Kad B 187
"een stick bogaert mette hofstede en heet Grietkens hofstede" 1567.
Verdwenen rond 1600.
53. Hofstedeke. Kad B 189
"een hofstedeken en boomgaert" 1567, 1701 - Het is nu een huis.
54. Verdwenen huis. Kad B 215
eig. pastorie van Koolkerke (1701) - "wylent een huysken" 1701.
55. De tegenwoordige Jongensschool. Kad B 219
In 1850 was het een huisje. In de schoolstrijd met de Liberalen, rond 1870, werd hier de gemeentelijke jongensschool opgericht.
56. Het Schuttershof. Kad B 224
173 roeden; eig. de kerk van Koolkerke (1567)
"en ist Schottershof" 1567 - "ende was het Schottershof" 1701

In 1850 staan daar twee huizen. Het schuttershof is ook verdwenen rond 1600, met de algemene armoede die er toen heerste.

57. Den Hert, herberg. Kad B250 en 228
"twee woonsten, genaemt den hert" 1567 - "herberg met een huys opt westerste" 1701 - Een oud huis, herberg geworden in de 17e e. Nu is het herb 'Den Arend'
58. De Ketel, herberg. Kad B245
eig. Hausman (1567) - "hofstedeke, noord aende kerkmuur" 1567 - "huys" 1701
Een oud hofstedeke, na 1600 een huis. Rond 1800 staan daar 4 huizen. Het zuiderste is nu de herberg 'De Ketel'.
59. De Pastorij. Kad B 209
eig. Pastorie Koolkerke - "presbitrage" 1701.
Vanaf de 17e e. is dit de pastorie; vroeger woonde de pastoor op een andere plaats (zie nr 63). Rond 1870 werd de pastorie afgebroken; en bij de uitbreiding van het kerkhof, een beetje meer westwaarts herbouwd, op de plaats waar hij nog staat.
- 59/2. Huis. Kad B 212
"hoveniershof met een huis" 1807 - gebouwd rond 1800, bestaat nog.
60. Het Kerkhof met de Kerk van Koolkerke. Kad 208
"kerkhof" 1701 - Over de Kerk, zie afzonderlijk artikel.

125e Begin.

61. Sint-Arnout, herberg en brouwerij. Kad B 203
"brouwerije" 1567 - "herberg en brouwerie" 1701 - "herberg" 1797 -
"herberg Sint-Arnould, dienende voor gemeentehuis" 1849
"smisse" 1819 (de smid was Pieter de Groote).
Een oude herberg die rond 1800 het gemeentehuis van Koolkerke werd, tot rond 1950. Ernaast was dan de smidse, die er nog is. -
Sint Arnout was de patroon van de brouwers.
62. Verdwenen hofstede. Kad B 201
eig. kerk van Koolkerke (1567) - "hofstede" 1567.
63. Huis, nu de meisjesschool. Kad B 202
eig. kerk van Koolkerke (1567)
"diverse woonsten waer de capelaens en andere wonen" 1567 - "huys" 1701.
Tot in de 17e e. woonde daar de pastoor. Nu is het de meisjesschool sedert ongeveer 1950. Van 1870 tot 1950 was de meisjesschool in de huidige parochie zaal, in de tuin van de pastorie.
64. Het Gildenhuis. Kad B 194 c
"daer een huysken op gestaen heeft" 1567 - "t'gilden huys" 1701.
Verdwenen huis. Waarschijnlijk was dit het gebouw van de O.L.Vrouw-gilde van Koolkerke, die reeds bestond in 1447.
65. Het Hemelken, verdwenen huis. Kad B 184
eig. capelrie van Sint-Joris in Brugge (1701, 1807)
"het hemelken, gars" 1701 - "huys" 1805, 1852.
Huis gebouwd in de 19e e. Rond 1900 was het de herberg 'Het Hemelken' (na-
bij de Hemelbeek). Verdwenen rond 1900. Nu is het weerom weiland met een
doornhaag errond.
66. Kasteel met hofstede. Kad B 168
53 gemet 127 roeden

eig. Van Marivoorde (1567); Vander Ryne (1705); later Corthals.
 "hofstede met bogaerde met de walgrachten rontsomme" 1567 - " t goet en hofstede met walgrachten" 1701 - Een oude kasteelhofstede (13e eeuw), verval-
 len rond 1900. Nu staat daar nog de ruïne van het huis.

67. Terp. Kad B 134
 "met een wal daer in liggende" 1447, 1567, 1701.
 Deze terp ligt op de rand van het Oudland, op een kreekkrug.

68. Klein Californië, herberg. Kad B 133
 Gebouwd na 1800; sedert enkele jaren een gewoon huis.

69 Een Rafoul Stick. Kad B 132 en 135
 weiland - "rafoul stick" 1447, 1701.

123e Begin.

70. Hofstede. Kad B 121
 "hofstede mette bogaerde" 1567, 1701 - Een oude hofstede die nog bestaat.

71. Verdwenen huis. Kad B 122
 "met een huuseken daerop staende" 1701 - Huis van de knecht van voorg. boerd.

72. De Heule, een duiker. Kad aan B 180 west
 "stenen heule" 1807 - "Rondsartduiker" 1850.
 Stenen heule of duiker, nu nog genoemd de Heule.

136e Begin.

73. Hofstede, nu huizen "de Poermolen". Kad B 25
 11 gemet 258 roeden - eig Spaignaert(1567); Derven(1701); Stappens(1715)
 "hofstede en bogaert" 1567, 1701.
 In 1850 was dit nog een hofstede, na 1900 is het een reeks huizen geworden.

74. Hofstedeken. Kad B 32
 eig. Kerk van Koolkerke (1567) - Arme van St-Jacobs (1701)
 "hofstedeken" 1567, 1701. - Een oud hofstedeke dat nog bestaat.

75. Het Rozetje, herberg. Kad B 64
 Gebouwd na 1800; nu is het een huis.

76. Hofstede. Kad B 66
 eig. Wouters (1567); kerk van Snellegem (1701)
 "hofstede" 1567, 1701 - Een oude hofstede die nog bestaat.

77. Een verdwenen paalsteen, getekend op een kaart in de ommeloper van 1701.
 Kad B 70 geheel oost; aan het begin van de "Populierdreef".

78. Hofstede. Kad B 91
 eig. Hausman (1567); de Graaf van Staeden (1701)
 "hofstede met bogaert" 1567, 1701 - Een oude hofstede die nog bestaat.

79. Verdwenen huis. Kad B 85
 eig. Delslije (1805) - "huys" 1805 - Gebouwd rond 1800, verdwenen rond 1900

80. Klinkewal ofte Mote(=terp) Kad B 40
 "de clynckgracht, de clyncke" 1447 - "een platten wal ghenaemt den cleywal"
 1567 - "Clynckewal ofte mote" 1701 - "den clynckewal" 1810.
 Het is nu een aarden ophoging (verdwenen), met een walgracht errond. Op de
 kaarten van de 18e e. staat de ronde walgracht, met opening naar het zuiden.
 In de eerste ontginningsperiode van de polders (9e-11e eeuw), moet er een

houten huis op gestaan hebben. Het is de oudste bewoningsvorm in de Polders. Deze terp ligt op de rand van het Oudland. Op de bodemkaart is er verdwenen bewoning aangegeven.

139e Begin.

81. Hofstede. Kad B 108
eig. De Jonghe (1567); Logghe (1701) - "hofstede en bogaert" 1567, 1701
Een oude hofstede uit de 13e e., die nog bestaat.

135e Begin.

82. De Roode Poort, kasteel en hofstede. Kad B 17 en tot 20
Zie afzonderlijk artikel hierover.
83. Verdwenen hofstede. Kad B 8
"hofstede" 1567 - Een oude hoeve die verdween rond 1600.
84. Verdwenen huis. Kad B 6
eig. kerk van Damme (1567) - "twee huyskens in de suudwesthouck" 1567.
Verdwenen na 1600.
85. Hofstede. Kad B 3
18 gemet 122 roeden - eig. D'Haeghe (1567); Derven (1701); De Meyer (1785)
"hofstede en boomgaert" 1567, 1701.
Een oude langgevelboerderij in de Polders, die nog bestaat. De meeste andere hoeven zijn meerbouwige hoeven in losse bouworde. In de "logtinck" is een "speelhuys" (Kad B 5) getekend op het kaartje in de ommeloper 1701.
86. Verdwenen kapel. Kad B 1 midden,west
Op kaarten 1715, 1747, 1785. - Bestond niet meer in 1800, dus alleen in 18e.
87. Kapellestuk. Kad B 1
Een stuk land aan voornoemde kapel - Kaart 1747 en 1785.
88. Verdwenen hofstede. Kad B 1
eig. Spaignaert (1567) - "hofstede en bogaert" 1567 - Hoeve verdwenen na 1600

156e Begin.

89. Verdwenen scheepswerf.
Gebouwd na 1800, bestond nog in 1900.
90. Verdwenen brug over de Ieperleet.
"aende heerweghe in den ommekeer jehens over de gebroken steenen brugghe die wylent over de ieperleet lagh" 1567 - atlas Jacob van Deventer (1550), plan van Brugge.
Deze brug lag op de plaats waar de Dudzeelsche heerwegh in rechtstreekse verbinding stond met Brugge, over de Ieperleet. Een andere verbinding was er langs de Dudzeelse poort. Dit was vóór dat de Kom gegraven werd. Nu is daar de Kom.
91. De Warande, herberg en nieuwe brug. Kad C 338
Beide zijn gebouwd na 1800, verwoest in 1918 en herbouwd; bestaan nog.
92. Huizen gebouwd na 1800.
Popp-kaart 1850.
93. Verdwenen Molenhuis.
"daer het muelne huus staet" (2 gemet 8 roeden) 1447.

De plaats is een rond perceel C 357 of C 344: waarschijnlijk was het een watermolen aan de dijk van de Ieperleet -ofwel aan het Pannewegelken. Er is daar geen molen bekend, noch latere vermeldingen.

94. De Leenpoorte. Kad C 316
Kasteelhofstede, leen van de Burg van Brugge.
eig. Van Brande (1567); Vanderbeke (1701) - "d'hofstede met de boomgaerde, gheenaemt de Leenpoorte, synde een dryeleen" 1567 - "Lempoele, heerlijkheid" Fland. 1643 - "Wylent d'hofstede genaemt de Leenpoorte" 1665.
Aangeduid met een vierkant in stippellijn op de oude kadasterkaart (1850).
Dit kasteel moet verdwenen zijn in het midden van de 17e eeuw.
95. Verwenen hofstede. Kad C 252
eig. Vanderbeke (1701)
"boomgaert met een huys hierop staende" 1567 - "hofstedeken" 1701.
Oude hofstede verdwenen in 1900 met de aanleg van de Haven.

157e Begin.

96. De Monnikenspeie.
Een sluis aan het begin van de Lissewæegse Watergang. Genoemd de Monnikenspeie, omdat de monniken van Ter Doest langs daar naar Brugge vaarden.
"de muenespeye" 1447, 1567, 1701 - ook vermeld in 1331 (Rek. Brugge) - "Sluis Krakeeltje" 1850.
De sluis is verdwenen met het verleggen van de Lissewæegse Vaart, bij het aanleggen van de Brugse haven.
97. De Krakeele, herberg.
Gelegen aan voornoemde sluis op St-Pieters - Kaart 1830, 1850.
Bestaat nog als herberg op die plaats, aan de Krakeelebrug, die gelegd werd voor de spoorweg naar Blankenberge.
98. Verdwenen hofstede. Kad C 362
eig. Speybrouck (1567); Vanderbeke (1701) - "hofstede cum bogaerde" 1567 - "bogaert" 1701. - Een oude hofstede, verdwenen na 1600. De boomgaard bleef bestaan, maar verdween met de aanleg van de Haven.
99. Meedstoven (zie nr 4) Kad C 362
Deze stonden in de hoek van het Pannewegelken en de zijdelingen van de Lissewæegse Watergang, 1447.
100. Het Leengoed ofte L' hermijte, kasteelhofstede. Kad C 364
eig. Speybrouck (1567); Van Volden (1665); Vandebeken (1701)
"ghoede en hofstede" 1567 - "daert' goet L'hermijte in staet" 1665 - "goede en hofstede genaemt l'irremitte" 1701 - "t goet van Crijngen" 1799 - "Leengoed" kaart 1838. - Een oud goed (nergens vermeld als leen), verdwenen met de aanleg van de Haven.
101. De Zandbergh, plaats. Kad C 358
Een weiland van 6 gemet 254 roeden. - eig. Boddens (1701).
"een hoecte plaetse som hoeghe som nederachtigh lant, genaemt den zantbergh" 1567 - "plaetse genaemt den Zandbergh" 1665, 1701.
Misschien is dit ook een kreekkrug (zie nr 131)
102. Kasteelgoed en hofstede. Kad C 391
eig. Ketel (1567); Boddens (1665, 1701); later Van den Ryne.
"boomgaert metten opperhove ende nederhove, walgrachten en wytgracht, en is de hofstede" 1567 - "hofstede" 1665 - "casteelgoet met opperhove, nederhove,

- walgrachten" 1701 - "van den Ryne" 1838 kaart.
Een oude kasteelhofstede, verdwenen met de aanleg van de haven (1900).
103. Hofstede. Kad C 377
eig. de Armen van St-Gillis (1701) - "hofstedeken" 1701
Een hofstedeke, ontstaan in de 17e e., verdwenen in 1900.
104. Hofstedeken. Kad C 398
eig. De Obedientie van St-Donaas (1701) - "hofstedeken" 1701
Een hofstedeke ontstaan in de 17e e. De mensen die erop woonden, werkten bij de grote boeren in de omgeving. Verdwenen in de haven.
105. Hofstede. Kad C 416
eig. D'Hooghe (1701) - "hofstede met bogaert" 1701.
Deze hofstede is ontstaan in de tweede helft van de 17e e., periode van voorspoed in de landbouw; en ook als buitengoed voor de rijke burgerij van de stad. Verdwenen in 1900. Bemerkt de alleenstaande toren (duiventoren?) op de kaart van 1715.
106. De Jezufiet. Kad C 419
Boomgaard nabij Bommelbeke eertijds door de Jezufieten in gebruik. (1773 Soc. Emul.)
107. Bommelbeke. Kad C 417
Kasteelgoed met een hofstede erbij, later buitengoed, zoals de meeste kasteelhoeven in de 18e en 19e eeuw. - 17 gemet 17 roeden, leen van Gistel.
eig. Cacquet (1567); Cobrisse (1701) - "t'goet cum bogaerde en walgrachten, hofstede" 1567 - "t'goet mommelbeke" 1701 - "Mommelbeke, landgoed" 1773 (Emulation) - Dit kasteel is verdwenen in de Haven.
108. Een rafoul stukken. Kad C 425
Stuk land (zie nr 69)
109. De Lodderhoek. Kad C 435
Stuk land tegen de Bommelbeke (6 gemet 280 roeden) - eig. Boddens (1701)
"Lodderhouc" 1447 - "en heet de lodderhouk" 1701.
Lodder is een eigennaam.
110. Hofstedeke. Kad C 437
Gebouwd na 1800, verdwenen in 1900.
111. De Vaene. Kad C 445 tot 450
Stuk land (4 gemet 157 roeden) - "en heet de vane" 1447, 1567 - "genaemt de Vaene" 1701.
Een vane is een laaggelegen moerassig land, hier een poelgrond.
112. Houcke Pas, hofstede. Kad C 452
eig. Wulfaert (1567, 1701) - "hofstede cum bogaerde" 1567, 1701 - "Houcke pas" 1838 kaart. - Oude hofstede verdwenen in 1900.
113. Hofstede. Kad C 468
eig. Van Volden (1567, 1701) - "hofstede met den bogaerde" 1567, 1701, 1755.
Een oude hofstede verdwenen in de haven rond 1900.
114. Den West Bogaert. Kad C 468
Boomgaard west van voornoemde hofstede? - "genaemt den west bogaert" 1701.
115. Het Jezufietengoed.
Oude hofstede van de Jezufieten op St-Pieters (zie nr 106). Kaart 1838.

158e Begin.

116. De Grote Linde. Kad C 313, zuid.
Een grote lindeboom die op dit stuk land staat.- "daer de groote linde op staet" 1567.
117. De Schaepsclauwe, herberg. Kad C 313
eig. Boddens (1701) - "de herberghe ghenamt Schaepsclauwe" 1567 -
"wylent d'herberge schaepsclauw" 1701. - Een zeer oude herberg, juist
buiten de grens van Brugge. Sedert de 17e eeuw een gewoon huis.
118. Huis. Kad C 308
"huys" 1701. - eig. Boddens (1701)
Huis van een landwerkman, sedert 17e eeuw.
119. Hofstedeke. Kad C 306
Eig. De Jonghe (1567); Logghe (1701) - "hofstede cum bogaert" 1567, 1701.
Hofstedeke nabij volgende grote hoeve. Verdwenen rond 1900.
120. Ksteelhofstede. Kad C 298
eig. De Jonghe (1567); Logghe (1701); de Croeser (1784)
"hofstede en boomgaert" 1567 - "hofstede daer Logghe woont" 1701 -
kaart 1715: hoeve met walgracht errond. - Een oude hoeve die nog bestaat.
Ook een deeltje van de walgracht rond het huis ligt er nog.
121. Den Vliegende Hert, herberg. Kad C 281
"met een huys ten osthende erop" 1567 - "herberghe den vliegende hert" 1701
"herberg den hert" 1815, 1838. - Een oud huis, herberg geworden in de 17e
eeuw, nu een groep huizen.
122. De Pannemeulen. Kad C 284
117 roeden - eig. den here van Dudzele (1447, 1567, 1701, 1791)
"ende is een muelne wal" 1447 - "den meulenwal daer de Pannemeulen op staet"
1567, 1701 - Houten staakmolen op kaarten van de 18e eeuw.
Het is een molenwal waarop tot in de 19e e. een houten staakmolen stond. De-
ze werd vervangen door een ronde stenen molen, gebouwd met speciale ronde
stenen. De ruïne bestaat nog, en is eigendom van de bewoner van het huis.
123. Het Molenhuis. Kad C 266
Het huis van de molenaar van voorgaande molen. eig. Speijbrouck (1567);
de Croeser (1780) - "hofstede en boomgaert" 1567 - "hofstede, molenhuys" 1701
Nu staat er een nieuw huis voor in de plaats.
124. Hofstedeke. Kad C 288
eig. Despaers (1567); Logghe (1701)
"boomgaert en hofstedeken" 1567 - "huysken" 1701.
Nu zijn dat verschillende kleine huizen bijeen.
125. Bleckaerts Brugghe. Kad C 224
Een brug over de Bommelbeke, aan de Steenwegh.
"an bleckers brugghe" 1447 - "aenden adere by bleckersbrugghe" 1567 -
"bleckaertsbrugghe" 1701 - Bleckaertshøule" 1838
Daar is nu een duiker over de beek.
126. Speelhuys. Kad C 228
"speelhuys van Anthierens" kaart 1815 - Daar zijn nu de oude serren van
het kasteel Ten Bergen. Er staat ook nog een lang gebouw.
127. De Groote Vaene, grasland, later bos. Kad C 233 en 242 tot 247
7 gemet 187 roeden - eig. Despaers (1567); de Croeser (1701)

"de vane" 1447 - "de groote vane, hoeygars" 1567 - "de vane, en de Groote Vaene, nedergars, later bosch" 1701. - Verdwenen in de Haven rond 1900.

159e Begin.

128. Huis met smidse. Kad C 261
"huys, smisse" 1701, 1815 - Nu herberg het Molentje
Huis + smidse, gebouwd in de 17e e.; de smidse is verdwenen einde 19e e.
129. Verdwenen hofstede. Kad C 256
"wylent hofstede" 1567, 1701 - Oude hofstede reeds vroeg verdwenen.
130. Huizen gebouwd einde 18e eeuw. Kaart 1791: huys.
131. Twee Terpen. Kad C 215, 214
eig. Lod. van Roden (1447); Despaers (1567)
"ende ist lant daer de muelnewallen in ligghen" 1447 - "en ist lant daer de twee meulenwallen in liggen ten bergen" 1567 - "met 2 wallen in ligghende ten beghe" 1701. Van molens is hier geen sprake.
Deze twee terpen liggen naast elkaar, op een eiland van het Oudland, een kreekkrug midden in de strandvlakte van de Duinkerke III B.
- 131/2. Zandberg. Kad C 214, 215
Stuk land, gedeeltelijk bos, waar de 2 voornoemde terpen liggen.
"lant ghenamt den zandt bergh ende dit percheel was wylent een hofstede" (zie nr 132) 1550 - "Zanbergh" 1701 - "bosch den Santberg" 1798.
Dit land is een hoge, zandige kreekkrug, waar men zelfs nog zand heeft gedolv.
132. Verdwenen hofstede. Kad C 213
eig. Steelant (1701) - "hofstede en bogaert" 1567 - "wylent hofstede" 1701.
Een oude hofstede verdwenen rond 1600.
133. Ten Bergen, herberg, nu huis. Kad C 211
Bebouwd na 1800, herberg rond 1900.

160e Begin.

134. Verdwenen hofstede. Kad C 194
Eig. Clooster van de Chartreuzen (1567, 1701)
"een groot hoogh stuck wylent een hofstede, opt noordoosthende drie stryn-
gen met een pit daarin ligghende" 1567, 1701.
Een oude hofstede, reeds verdwenen in de 16e eeuw.
135. Verdwenen huis. Kad C 192
"huys" 1701, 1805. - Gebouwd in de 17e e.; verdwenen in de 19e eeuw.
136. Verdwenen hofstedeke. Kad C 188
eig. Hausman (1567); Steelant (1701)
"een hofstedeke" 1567 - "wylent hofstedeken" 1701. - Verdwenen na 1600.
137. Hofstede. Kad C 190
eig. Legillion (1780) Kaart 1780. - Gebouwd einde 18e e.; bestaat nog.
138. Hofstedeke. Kad C 186
eig. Rapaert (1791); Legillion (1801).
Gebouwd einde 18e e.; herbouwd rond 1920; nu een kunstsmederij.

161e Begin.

139. De Carmmermeet. Kad C 177
Stuk weiland, 1 gemet 260 roeden leen.

- eig. Lod. van Rooden (1447); Despaers (1567); de Croeser (1701)
 "metten carmermeet (4 gem 50 roe)" 1447 - "een viercant stuk ghenaeamt den carmermeet" 1567, 1701. - Een meet is een hooigras.
140. Hofstede van Sint-Donaas. Kad C 173
 eig. de obedeintie van st-Donaas te Brugge (1447, 1567, 1701)
 "hofstede en boomgaerd" 1447, 1567, 1701.
 Een grote oude hofstede (13e e.) met walgracht errond. Ze bestaat nog.
141. Verdwenen hofstedeke. Kad C 170
 eig. De armen van St-Jacobs in Brugge (1567, 1701)
 "met twee huyskens daerop staende" 1567 - "hofstedeken" 1701
 Woning van de werklieden van voorgaande hofstede. Dit is verdwenen in 19e
142. Het Boompje, herberg. Kad C 157
 gebouwd midden de 19e eeuw, bestaat nog als herberg.
143. Bos van Sint-Donaas. Kad C 168 en 105
 eig. de obediëntie van St-Donaas (1701) - "busch" 1701
 Dit is een deel van het oude bos rond het kasteel Ten Bergen; nu groten-deels geroid.
144. Ten Berghe, groot kasteelgoed. Kad C 93 en omgeving
 Het was een leen van de Burg van Brugge. Zie verder afzonderlijk artikel.
145. De achterpoort van het kasteel Rosieres. Kad C 87
 "en met de achterpoorte ten suytoosthoucke hierop staende" 1567, 1701
 Deze stenen ingangspoort tot de dreef naar het kasteel Rosiers is verdwenen rond 1900 in de haven.
146. Een Mote (=terp). Kad C 77
 "daer de mote op staet" 1701.
 Een mote is eenomwalde aarden ophoging, de oudste bewoningsplaatsen in de Polders. Deze ligt op de grens van de Duinkerke III A en B.
147. Rosieres, kasteelgoed. Kad C 81 en omgeving.
 52 gemet 87 roeden (Leen?) - eig. Despaers(1567) Delslye(1701) Rapaert (1777)
 "den goede genaemt Roziers" 1548 - t'opperhof ofte goet ghenaeamt rosieris met de geheelé walgrachten rontsomme" 1567 - "oppergoet genaemt rogeries" 1701 - "Les Rozières (Rosiers)" 1850
 Op de kaart van 1715 staat het casteel, de boomgaert, lusttuin, 3 poorten. De naam Rosières staat in verband met rozentuin, wellicht wegens de mooie lusttuin naast het kasteel. Dit kasteel verdween rond 1900, met het graven van het Zeekanaal. Zoals de andere kastelen zal ook dit reeds in de 13e e. hebben bestaan, alhoewel de naam niet voorkomt in de ommeloper van 1447.
148. De hofstede behorende bij Rosiers. Kad C 83
 De eigenaars zijn dezelfde. - "t'neerhof met woonhuysse" 1567 - "nederhof" 1701
 Zelfde ontstaan en verdwijning als het kasteel.
149. Den Noord Boomgaert. Kad C 272
 Boomgaard noord van voorneemd kasteel; zelfde eigenaars.
 "boomgaard genaemt den noort boomgaard" 1567, 1701.
150. Den Calverbilk. Kad C 73
 Een weiland; zelfde eigenaars als Rosiers - "heet den calverbilck" 1567, 1701
151. Hofstede 't Fortje.
 Grondgebied Dudzele, verdwenen in het kanaal. - Kaart 1715 "t'Fortje".

152. Hofstede. Kad C 130
"hofstede cum bogaerde" 1567, 1701 - De hofstede bestaat nog in herbouwde toestand.
153. Hofstedeke; Kad C 142
"d'hofstede metten bogaerde" 1567, 1701.
154. Hofstedeke. Kad C 147
eig. De kerk van Lissewege (1567, 1701) - "de hofstede cum bogaerde" 1567.
Beide woorgaande hofstedekens zullen nu verdwijnen in een nieuwe woonwijk.
155. Hofstede. Kad C 148
eig. Rapaert (1779); 7 gemet 237 roeden. - "hofst cum bogaert" 1567, 1701.
Een oude hofstede, nu nog bestaande als twee huizen.
156. Kruisabele, herberg. Grondgebied Dudzele.
"jegens over d'herberghe Cruysabeele" 1701 - "Herberg Kruisabeele" 1850
Herberg gebouwd in de 17e e.; is na 1900 een gewoon hofstedeke geworden.
157. Cuysabeele.
Plaats op de grens van Koolkerke en Dudzele waar de Oostheerweg uitkomt op de dudzele steenweg. Er stond een kruis (zie nr 158). Abeel = witte popel
"Cruceabeele" 1284 (Cart O.L.Vrouw Brugge) - "noordwaart tot cruusabeele" 1447 - "aende plaetse te cruysabeele" 1567, 1701 - "Cruusabele" 1571 kaart Pourbus. De naam bestond in de 13e eeuw, nu nog in gebruik.
158. Stenen Kruis op voornoemd kruispunt.
"jegens over het steene cruyse" 1567 - kruis op de kaart Sanderus 1641.
Dat kruis moet daar vele eeuwen gestaan hebben, tot in de 17e eeuw. Het staat niet meer vermeld na 1700.

165e Begin.

159. Een terp. Kad C 31
"ende ist stic daer t'walleke in staet (470 roeden)" 1447
Deze terp ligt op de grens van de Duinkerke III A en B. Op de kaarten van de 18e e. ligt daar een boomgaard met een wal errond. Op de bodemkaart is deze plaats aangegeven als verdwenen bewoning. Vergelijk Klinkewal (nr80)
160. Verdwenen hofstede. Kad C 65
"wilent een hofstede" 1567 - Oude hofstede verdwenen rond 1600.
161. Zeven Eken, kasteelgoed. Kad C 24
71 gemet 196 roeden; leen van de heerlijkheid 'Het Maandagsche' in Brugge eig. Dubois (1567); van Caloen (1701)
"benoorden VII eecken" 1447 - "t'oppergoet met walgrachten rontsomme genaemt ten seven heecken" 1567 - "t'goet seven eecken" 1701 - "bewalt casteelgoed" 1755. - Het is een oud kasteel, reeds bestaande in de 13e eeuw. Het bestaat nu nog als een hoeve, juist boven het gebied van de haven.
162. De hofstede bij Zeven Eken; Kad C 22
Dezelfde eigenaars. - "t'nederhof mette hofstede daerop staende" 1567, 1701.
Het is deze hofstede van Zeven Eken die nu nog bestaat.
163. Zeven Eken Brug. Kad bij C 19
Een brug over de Lissewegse Watergang.
"Sevenheeckebrugghen" 1567, 1701 - "Zeven-Eeke-brugge" 1838.
Deze brug bestaat nog. Het is een stenen boogbrug.

164. Zeven Eken, herberg. Grondgebied St-Pieters. Kaart 1766
165. Hofstede. Kad C 56
eig. De armen van St-Jacobs in Brugge (1701)
"hofstedeken" 1701. - Gebouwd in de 17e eeuw, bestaat nog.
166. Pathoeke.
Kasteelgoed op het grondgebied van Dudzele, tegen Koolkerke. 114 gem 212 r.
Leen van de Burg van Brugge. eig. Despaers (1526, 1567); De Gelauwe (1780)
D'Herbe (1807); de Breydel (1850).
"leengoed, met woninghe gheheeten Bathoeke" 1435 (Fland.) - "Pathoucke,
gheseyt t'bleau casteel" 1562 - "daerin t'goet ende hofstede genaemt Pat-
oucke, oppergoed en nederhove, met de geheele wytgragt rontsomme" 1567 -
"Pad Houc" 1571 kaart - "Pathoucke" 1838.
Kasteel dat reeds bestond in de 13e eeuw; is verdwenen in het Zeekanaal.
167. Peralta, kasteelhofstede, later buitenverblijf. Kad C 48
19 gem 30 roeden - eig. Jan de Peralta (1567); Cassela (1701) Gilliodts
(1755, 1777) - "de hofstede en boomgaert" 1567 - "casteel Peralta, hofste-
de en boomgaert" 1701 - "casteel, speelgoet en hofstede" 1755.
Dit kasteel bestaat nu nog als hofstede. Op de voorgevel staat de datum
1650. In dit jaar heeft men dus de huidige bouw geconstrueerd, maar het
kasteel bestond reeds veel vroeger.
168. Verdwenen hofstede. Kad C 50
"wilent een hofstede" 1567. - Een oude hoeve die verdween rond 1600.
- 166e Begin.
169. Verdwenen hofstede. Kad C 11
eig. Clooster vanden Eeckhoutte (1567, 1701)
"hofstede en boomgaert" 1567 - "Wylent hofstede" 1701.
Deze is dus ook na 1600 verdwenen in de algemene sociale en agrarische de-
pressie rond 1600.
170. Kerremelkbrugge. Kad bij C 1
Een verdwenen brug over de Lisseweegse Watergang. - "aende keermelkbrugghe"
1567 - "aen wylent de kerremelkbrugghe" 1701 - op de kaart van 1715 staat
daar een brug - "houten brug, de Keiremelkbrug genaemd" 1838.
In de 17e e. schijnt daargeen brug gelegen te hebben, ervoor wel. Na 1700
lag er weer een brug. Nu loopt op die plaats de nieuwe spoorweg naar
Knokke over het Lisseweegs Vaartje.
171. Het Kernemelkhof, hofstede op Dudzele.
"d'hofstede met de walgracht rontsomme ghe-naempt t'goet ten Clyncke, alias
Keernemelc huus" 1693 (OM. St-Pieters) - "jegens t'kernemelkhof" 1701.
Een oude hofstede die nog bestaat. Van die hofstede liep een dreef naar
de Kernemelkbrug (perceel C 1 van Koolkerke).
172. Sint-Laureinskapel. Verdwenen kapel op Dudzele (Kad Dudz C 252)
"tot Sint Lauwreyns kerke" 1447 - "de Sint Laurins kercke" 1567 - tekening
op de kaart 1715 - "daer de Sint Laureyns kapelle gestaen heeft" 1838.
Het was een grote kapel, die reeds bestond in 1300. Rond 1800 is ze ver-
dwenen. De Kapelrie van Sint-Laureins had in eigendom de hofstede naast
de kapel, en ook drie gemeten land in Koolkerke (166e beg : C 18 en C 7).

II. De Watering van Romboutswerve.

18e Begin.

173. Het Luysekot, verdwenen hofstede. Kad A 46
 "geruineerde hofstede" 1609 - "verbrande hofstede t'luysekot" 1701.
 Een oude hofstede verdwenen rond 1600
- 174/2 Den nieuwen Steenweg, herberg. Kad A 3
 "herberg" 1852 - Rond 1800 gebouwd, na de opvulling van de Sluyssche Vaert, was dit een tolhuis voor de nieuwe Koolkerse Kalsijde. Het was tevens een herberg. Nu is het een gewoon huis.

19e Begin.

174. Het Molenstuk; Kad A 18 oost
 Stuk land (175 roeden). Nochtans is daar geen molen bekend. "Molenstuk" 1609
175. Batterie. Kad A 19
 "hieraf in batterie 278 roeden, nu geheel geslegt" bijnota in de ommeloper van 1701 - "zaailant met de batterie" kaart 1764.
 Dit is één van de kleine fortjes die het grote Fort de Bavière omgaven.
 Gebouwd in 1702. Nu is er niets meer van te zien.
176. Franckerijcke. Kad A 13
 Stuk land (400 roeden) - "lant dat men heet franckerijcke" 1609.
177. Hofstede. Kad A 33
 eig. Jan de Peellaert (1779) - "hofstede" 1609, 1701 - Leen.
 Een oude hofstede die nog bestaat.

22e Begin.

178. Kasteelgoed van Stockhove. Kad A 73
 eig. Dereulx (1609); Stockhove (1674, 1701)
 kaart Pourbus 1571 - "casteel metten opperhove, nederhove, bomgaert" 1609, 1701 - "casteel Stockhove" 1674.
 Een oud kasteel (Proostland), dat verdween na 1702. Het lag immers vlakbij de wallen van het Fort de Bavière, langs de vijandelijke kant. Op kaarten van 1779 staan alleen nog de walgrachten. Op het einde van de 19e e. was hier een steenoven met drie huisjes. Toen werden ook de walgrachten opgevuld. Nu is er niets meer van te zien.
179. Verdwenen hofstede. Kad A 60
 eig. Ballet, heer van Sint-Hilde.
 "wylent hofstede daer -- wuende" 1609 - "hofstede afgebroken" 1701.
 Ook deze hofstede is dus verdwenen rond 1600. In de ommeloper van 1609 wist men nog wie er laatst op gewoond had: dus kon het hof nog niet lang verlaten zijn. In de daarop volgende jaren werd het dan afgebroken.
180. Verdwenen hofstede. Kad A 51
 "met wylent een hofstede hierop staende" 1609, 1701.
 Ook dit gebouw verdween rond 1600
181. Verdwenen hofstedeke. Kad A 50
 "geruineerde hofstede daar -- gewoont heeft" 1609 - "mette gesejde hofstede hierop gestaan hebbende" 1701.
 Zelfde opmerking als voor nr 179.

29e Begin.

182. Verdwenen hofstedeken. Kad A 24
"wylent hofstedeke" 1609 - Dus ook verlaten rond 1600.
- 183 Koolkerke Brug. Kad A tussen 142 en 23
"de kerstye brugghe" 1447 - "aen wylent Coolkerke brugghe" 1609
Tot in de 17e e. lag hier een houten brug over het Oud Zwin. Daar trok de Doestweg over de vaart. Aangezien deze Doestweg voorbij de kerk loopt, noemde hij ook de Kerkstie (stie=voetpad). In de 17e eeuw heeft men die brug verlegd tot tegenaan de dorpsmolen (zie nr 194).

28e Begin.

184. Hofstede. Kad A 79
Gebouwd rond 1800. In 1792 bestond hij nog niet.
185. Verdwenen hofstede. Kad A 106
"wylent hofstede" 1609, 1701. - Oude hofstede verdwenen rond 1600.
186. Batterie (zie nr 175). Kad A 91 en A 93 zuid
"in de batterie 218 roeden" bijnota in ommel. 1701 -
"geapplaneerd fort" 1792 kaart. Aangelegd in 1702; afgedolven tegen 1800.
187. Verdwenen huis. Kad A 93 zuid
"in de batterie, daer een huys ten noordoosthende op staet" 1701 -
"woonhuis" 1792 - Dit huis stond er al als men het fortje maakte, en is blijkbaar blijven bestaan, ook met het verdwijnen van het fortje. Nu is er op die plaats niets meer te zien. Misschien is dit de plaats waar, naar men vertelt, rond 1900 het uitschot van Koolkerke woonde.
188. Het Halfweeghuis, herberg. Kad A 102
kaart 1819, niet in 1792; dus gebouwd na 1800. Vroeger was er een herberg met die naam aan de overkant van de Damse Vaart (17e eeuw).
189. Hofstede. Kad A 105
Gebouwd na 1800. Eig. Vandergunst (1819).

III. De Watering Tussen Zwenen.6e Begin. (27 Romb)

190. 's Gravenhoeke. Kad A 86
Stuk land, na 1702 in het Fort. - "te s'gravenhoucke" 1609, 1701.

5e Begin (26 Romb)

191. Verdwenen hofstede. Kad A 117
eig. Legillion (1701) - "huys en boomgaert" 1701.
Gebouwd in de 17e eeuw, verdwenen in de 19e.

4e Begin (25 Romb)

192. Verdwenen hofstedeke. Kad A 137
"wylent hofstedeke" 1609 - Oude hofstede, verdwenen tegen 1600.
- 193 Twee huizen. Kad A 136/2
eig; De armen van Koolkerke - "2 woonsten" 1609, 1701.
Rond 1900 noemde dit "Het Vlaskot". Die gebouwen bestaan nog.

194. Brug over het Oud Zwin. Kad A 145 midden
Deze brug vervangt de verdwenen Koolkerke Brug, die meer noordwaarts lag.
Ze werd gelegd in de tweede helft van de 17e e. Getekend op kaart 1779.
195. Het Molenhuis. Kad A 149
"molenhuys" 1701.
196. De Dorpsmolen. Kad A 147
"aende meulenwal" 1701 - eig. Busset (1701) - kaart 1779: houten staakmolen.
"molen van Koolkerke" kaart 1819.
Het was een houten staakmolen op een molenwal naast de dijk van het Oud Zwin
Werdafgebroken in 1907. De molenwal is nog te herkennen, juist naast het
huis van de huidige mechanische molen.
197. Het Meulenstick. Kad A 152
Stuk land zuid van voorgaande molen. "t'meulenstick" 1701
198. Molenstuk. Kad A 132 e.a.
Verschillende stukken land, zuidoost van het voorgaande stuk. 1701.
199. De Hellepit. Kad A 87
Een drinkput voor het vee, die de mensen in verband brachten met toverij
(zie artikel hierover). In het Fort.
"de helmeput" 1609 - "lant heet de helse pit" 1701.
200. Kasteelgoed van Stappens. Kad A 133, 134, 200
86 gemet 266 roeden; leen gehouden van mevrouwe van maldegem van hier of
bij damme (1701) eig. van Caloen (1609); Stappens, heere van Harnes, schout
der stad Brugghe (1701, 1800); De Knuyt van Maldegem (1825); de Breydel
(1832). - Bewoner: Ollebeke in 1720.
"casteel en hofstede" 1609 - "kasteelgoed in syn wallen, hofstede met het
goet en boomgaert" 1701 - kaart in 1764 van het kasteelgoed.
Een oud kasteel: het is blijven bestaan naast het Fort. In de 18e eeuw
werd het herbouwd. Enkele jaren geleden is het afgebroken.
201. Verdwenen hofstede. Kad A 130
"geruineerde hofstede in haer belcken" (=met een haag rond) 1609
"wylent een hofstede" 1701.
Weeral een hofstede die rond 1600 verdween.
202. Verdwenen hofstede. Kad A 126
"geruineerde hofstede daer -- wylent woonde" 1609 - "wylent hofstede" 1701
Zelfde bemerking als voorgaande.

3e Begin (24 Romb).

203. Hofstede. Kad A 190
eig. Van Liebeke (1701); Stappens (1805); leen.
"mette hofstede in de noordoosthouk" 1701.
Gebouwd in de 17e e. bij de wederopbloei van de landbouw.
204. Hofstede. Kad A 185, 186, 189
eig. De Meulenaere (1701); Stockhove (1805).
"hofstede, wylent twee hofsteden" 1609 - "hofstede met een huysken en hof
van plaisance daer op staende" 1701.
Een oude hofstede die nog bestaat. In de hof stond dus een zomerhuisje.
205. Verdwenen hofstede. Kad A 183 west
"geruineerde hofst. daer --woonde" 1609 - "wylent hofstede" 1701.

206. Verdwenen hofstede. Kad A 204
 "daer aende vervallen hofstede mette boomgaerde" 1609 - "wylent hofstede" 1701
 Beide voorgaande hoeven zijn verdwenen rond 1600: armoede op het platteland.
- 2e Begin (23 Romb).
207. Batterie. Kad A 159m, 155s, 158c
 "in batterie 433 roeden" bijnota in omml. 1701.
 Dit was het derde kleine fortje gelegen rond het grote Fort van Bavière.
 Tegen 1800 was het ook verdwenen. Nu is aldaar nog een kleine verheven-
 heid van de bodem te zien.
208. Verdwenen hofstedeke. Kad A 159
 "hofstedeken" 1609 - "wylent hofstede" 1701
 Dit hofstedeke is blijkbaar verdwenen begin 17e eeuw, dus iets later dan
 vele andere.
209. Verdwenen hofstede. Kad A 165
 eig. Nieuwland (1609); 'sysseelsche lant', moest dus belasting betalen aan
 de heerlijkheid van Sijsele.
 "hofstede" 1609 - "was wylent een hofstede" 1701. -Bemerking als boven.
210. Verdwenen hofstede. Kad A 177
 "was wylent hofstede in de zuydwesthouk" 1701 - Bemerking als bij voorgaande.
211. Het Zwanestuk. Kad A 205
 Stuk land - "t'swaenestuck" 1701
212. Kasteelgoed van Sinx. Kad A 207 oost
 eig. Stockhove (1609); Sinx (1701); Stappens (1740); Stockhove (1764, 1776);
 Van Steenkiste (1831).
 "t'goet, hofstede en boomgaert, dat Jan Stockhove openhoudt" 1609 -
 "Boomgaerd met den goede ende huysingen daerop staende" 1701 - "huys" 1805
 Dit oud kasteel is verdwenen begin 19e eeuw.
213. De Zagersdreve. Kad A 207 midden
 "t'zagersdreve" 1609 - "was wylent 't zagersdreve" 1701
 Een dreef naast voornoemd kasteel.
214. Verdwenen hofstede. Kad A 207 west
 "wylent hofstede" 1609
215. Een verdwenen kapel. Kad A 211
 "met een capelle op den oosthouck daer ten deele op staende" 1609, 1701.
216. Het Kapellestuk. Kad A 211 n en m
 Stuk land naast de voornoemde kapel - "cappellestuck" 1701
 eig. Grave Delval (1701); Leen ter sysseelschen.
217. Verdwenen hofstede op voornoemd stuk land. Kad A 211m
 eig. Voet (1609); Leen ter Sysseelschen. - "hofstede mette bogaerde" 1609
 Deze hofstede schijnt dus ook verdwenen te zijn begin 17e eeuw, aangezien
 hij in 1701 niet meer vermeld staat.
218. De Jan Breydele Leenweg. Kad bij A 219
 "jan breydele leenweg aende zuydwestzyde" 1609 - "dreve" 1701
 Een dreef die loopt naar het Jan Breydele Leen (zie nr 223).

le Begin (22 Romb).

219. Verdwenen hofstede. Kad A 236/2
eig. Den disch van O.L.Vrouwe in Brugge (1701)
"vervallen hofstede" 1609 - "wylent hofstede" 1701
Deze hofstede is dus verlaten rond 1600, later afgebroken.
220. De Californie, herberg. Kad A 240
Gebouwd na 1850 op de opgevulde bedding van se Sluise Vaart (dit gebeurde kort na 1800). Deze herberg bestaat nog.
221. Verdwenen hofstede. Kad A 234 noord
"geruineerde hofstede" 1609 - Zelfde bemerking als voor nr 219.
222. Het Kommetje, herberg en hofstede. Kad A 231
"herberghe den Com" 1609
"boomgaert met d'herberghe het kommeken daerop staende" 1701
Een oude herberg juist buiten de grens van Brugge-buiten. Tevens was het een hofstede; deze bestaat nog.
223. Jan Breydele Leen. Kad A 233 en 237
Weiland, 3 gemet, leen. - eig. Jan Breydele (1609).
"jan breydele leen, met drie putten daerin liggende" 1609.
224. De Vijf Ringen, herberg. Kad A 218 oost
"taveerne de vijf Ringen jehens over de Drie Brauwers" 1559.
Dit is een herberg aan de overkant van de Damse Vaart, op St-Kruis. De herberg op Koolkerke heeft er zijn naam aan ontleend.
"2 vervallen woonsten genaemt de vijf ringen" 1609 - "de herberghe de 5 Ryngen ten zuydoosthende daerop" 1701.-Werd dus maar herberg in de 17e e.
225. De Bommeloze Mande, herberg. Kad A 218 midden
"herberge de bommeloose mande" 1609, 1701. - In 1850 was daar nog een herberg.
226. De Drie Brauwers, herberg. Kad A 218 west
"de drie Brauwers" 1447 (Reg Proossche) - "bij de drie brauwers" 1665
"herberge de 3 brouwers daerop staende" 1701.
Van de drie herbergen hierboven, is deze laatste de oudste. Waarschijnlijk was een brouwerij bij, die later een afzonderlijke herberg is geworden. Op te merken valt, dat deze drie herbergen weerom juist buiten de paalgrens van Brugge lagen (vergelijk met Ter Panne). Vanaf 1900 zijn ze de een na de andere verdwenen. Nu staan er daar nog een paar oude huizen aan de huidige grens van Koolkerke.
227. De negende grensmaal van Brugge-buiten. Kad aan A 218 zuid
Het was een witte steen. Hij stond ongeveer aan kilometerpaal 1, lans de Vaart, aan de westzijde van de dijk. (1664)
228. Verdwenen huis. Kad A 212a
"met een vervallen huys aende dyck hierop staende" 1609.
229. Zotteghem. Kad A 212a
Plaats waar voornoemd huis op stond. - "dat men heet zotteghem" 1609.
230. Het Smouthuis, gebouw. Kad A 221
"daer het smouthuys op staet" 1609
"een plaatsken van lande daer wylen t'smouhuys op gestaen heeft" 1665.
Later stond daar geen gebouw meer. - Zeer waarschijnlijk was dit een slachterij, die met de algemene agrarische depressie rond 1600, ook te niet is gegaan. Het gebouw verdween in de eerste helft van de 17e eeuw.

Rond 1900 kende men te Koolkerke weerom een Smouthuis, een slachterij langs de Koolkerke steenweg; ook deze bestaat niet meer. Hieruit blijkt, dat de veeteelt in onze streek al vroeg van belang is geweest, voornamelijk om Brugge van vlees te voorzien. Ook de landbouwprodukten van onze streek vonden vooral in Brugge een goede afzet.

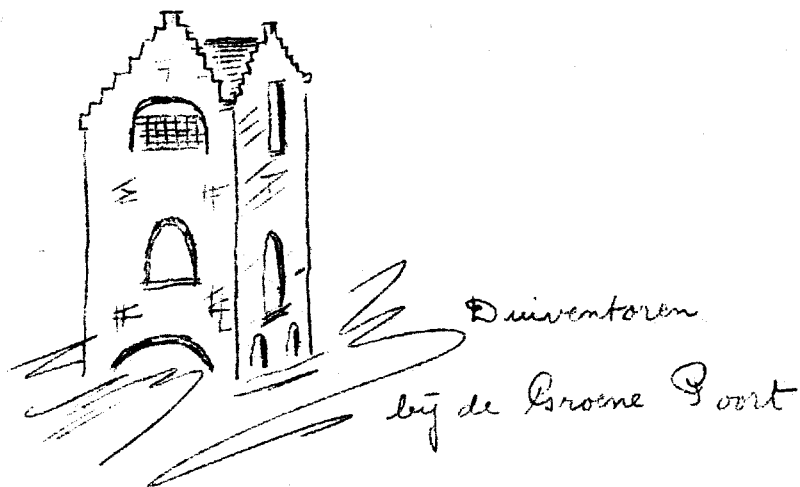
231. Verdwenen hofstede. Kad A 222a midden
"geruineerde hofstede daer -- wylent woonde" 1609.
Dus nog een hofstede die pas verlaten werd (rond 1600), aangezien men nog weet wie er op woonde.
232. Het Zwaentje, herberg. Kad A 245
"met de heerberghe daerop staende jegens de nieuwe vaert" 1609 -
"herberghe genaemt t'Swaenken" 1665 - "t'Zwaentje" 1701 kaart; 1850.
Dit is een oude herberg die in 1900 nog steeds bestond. Nu staat er op deze plaats een nieuwgebouwde herberg, ook genaamd Het Zwaentje.
233. Een verdwenen Kruis. Kad A 250
"een stuck daer t'cruyce op stont" 1609.
234. Verdwenen hofstede. Kad A 250
eig. Sierens (1609); Proostland - "daer wylent de hofstede op stond" 1609
Ook deze hofstede is verdwenen tegenaan 1600.

Prochie Sint-Kruis (Tussen Zwenen)

235. Den Duits, herberg. Kad A 260
herberghe van ouden tijden genaemt herentals, nu den duyts" 1665 -
"Den Duits" 1701 kaart - "cabaret L'Allemand" 1810.
Een zeer oude herberg die verschillende namen heeft gehad. Na 1900 is hij veranderd in een reeks huizen, die nog bestaan achter de de huizen van de Koolkerke steenweg.
236. Verdwenen hofstede. Kad A 253
kaart Romboutswerve 1755. - Een hofstede gebouwd in de 17e e., verdwenen in de 19e eeuw, met de opkomende huizenbouw in die wijk.
- 237/2. Fabriekjes gebouwd na 1800, onder andere touwslagerij, graanhandel, e.a.
Ze zijn verdwenen na 1900 (1830 Dict. Vandermaelen).
237. (Groot) Noordweghe, herberg. Kad A 254
kaart 1852. Hij werd gebouwd na 1810, en bestaat nu nog als herberg
"Groot Noorwegen".
238. Jan Puypens Brug. Kad aan A 257 west
Een brug over het begin van het Oud Zwin, later Sluise Vaart.
kaart 1550: op die plaats staat een houten brug getekend.
kaart 1715: "Jan Puypens brugghe"
Het is alleszins een zeer oude brug, waarschijnlijk van in de tijd dat men het Oud Zwin gegraven heeft (13e eeuw). Vergelijk met Bleckaers Heule (nr 125), die ook zo oud is, en eveneens de naam van een persoon draagt. De Jan Puypens Brug was alleszins noodzakelijk als verbinding tussen de beide dijken van het Oud Zwin. Een andere mogelijkheid om op de oostdijk te komen was er niet, want over de Reie (nu Damse Vaart) lag tegen Brugge in 1550 geen brug; en zeer waarschijnlijk vroeger ook niet. (zie bijkaart 7)
Na 1621 was de Jan Puypens brug, de enige weg geworden om vanuit het noordwesten in Brugge te komen (zie bijkaartje 8). De Jan Puypens Brug is verdwenen kort na 1800, bij het opvullen van de Sluysse Vaert.

Brugge (zie de bijkkaartjes 7, 8 en 9)

239. Het Cattedgat.
Een sluis buiten de Sint-Lenaertspoort op de Ieperleet. Hij werd gemaakt in 1375 (Atlas J. van Deventer, 1550). In 1621 is hij verdwenen met de verbouwing van de Dampoort.
"wylent het Cattedgat" kaart 1713.
Door deze sluis stond de Ieperleet in verbinding met de Reie.
240. De Sint-Lenaertspoort, oude stadspoort van Brugge.
"wylent de Sint-Lenaertspoorte" kaart 1713
"Sint-Lenaerts- of Dudzeelsche poort" 1550 (J. van Deventer)
Deze poort werd versterkt in 1362, en herbouwd in 1586.
Hij werd afgebroken in 1621.
241. De Dampoorte, nieuwe stadspoort van Brugge.
"Dampoorte gemaakt in 1621" kaart 1713.
Nu bestaat nog de westelijke toren ervan (is nu Café du Phare).
Rond 1810, bij de nieuwe aanleg van het sas van de Dampoort en het graven van de nieuwe Damse Vaart, was hij buiten gebruik.
242. De Speybrugge.
Daar lag ook de Speye: een sluis aan het begin van de vaart naar Damme, waar deze in verbinding stond met de Reie in Brugge.
Op de plaats van de oude Speibrug is er nu een stenen brug. Er was daar ook een watermolen, waar nu het watervalletje is.
243. De Speypoorte, oude stadspoort van Brugge.
"wylent de Speypoorte" kaart 1713
"Porte de Damme ou Coolkercke ou Saint-Nicolas avec sa dépendance la poterne du sas dite spey" 1550.
Deze poort bestond reeds in 1269, en is ook in 1621 verdwenen.
244. Een oud tolhuis aan de ingang van de stad Brugge.
"wylent tolhuys" kaart 1713.

Hst. 4 - ALGEMENE BRONNENOPGAVE.

=====

1. Ommelopers.

1447	Groot-Reygaersvliet	Arch St-Janshosp Brug: Reg AS
1567	Groot-Reygaersvliet	R.A.B. Wateringen 717 (5d)
1609	Romboutswerve	R.A.B. Aanwinsten 4096
1665	Paallanden van Brugge	R.A.B. Aanwinsten 6388/1
1701	Parochieboek van Koolkerke	R.A.B. Jonckheere 1195

2. Figuratieve Kaarten (Rijksarchief Brugge).

17e E.	Parochies St-Gillis en Koolkerke + Tiendesecties: Kaarten en Plans	546
17e E.	Brugge + Paallanden: Jonckh portef IV	7204
1674	Wateringen Romboutswerve: Kaarten en Plans	670
1701	Kaartjes in ommeloper van 1701: Jonckh	1195
1715	Kasteelgoed Rosieres: Jonckh VI	64
1715	Watering Groot-Reigaartsvliet: Kaarten en Plan	520
1715	Hofstede Roode Poort: Kaarten en Plans	585
1715	Landen rond de Klinkewal: Jonckh VI	
1729	Twee hofsteden langs de Koolk. stw: Mestd.	238
1755	Zeven Eken en Peralta: Mestd	236
1756	Landen benoorden de Sluyssche vaert: Mestd	244
1756	Kanaal naar Sluis + dorp Koolkerke: Kaarten en Plans	346
1764	Kasteel in 25e Begin Romboutswerve: Jonckh VI	125
1766	Hofstede Zeven Eken: Jonckh VI	42
1770	Fort van Bavière: Mestd	237
1779	Fort van Bavière: Jonckh VI	45
1779	Hofsteden bij Kruisabele: Jonckh VI	92
1780	Kasteelgoed Te Loogem: aanwinsten	5836
1780	Steenweg Wastkapelle-Brugge: Kaarten en Plans	474
1782	Fort Lapin: Kaarten en Plans	456
1783	Kasteelgoed Ten Bergen: Jonckh LIV	42
1791	Het Steenstraetken: Mestd	2156
1792	Fort de Bavière: Jonckh VI	243
1799	Parochies in de Watering Groot-Reigaartsvliet: Kaarten en Plans	519
18e E.	Fort Lapin: Kaarten en Plans	328
18e E.	Watering Romboutswerve te Koolkerke + begrenzing van beginnen: Mest	245
18e E.	Hofstede Groene Poort: Jonckh VI	333
18e E.	Hofstede van Logghe: Jonckh VI	192
1801	Hofstede van de Chartreuzen: Jonckh VI	
1807	Hofstede van Corthals + dorp Koolkerke: Jonckh VI	305
1815	Landen bij Terpannemolen: Mestd	246
1819	Nieuwe Damse Vaart + gedempte Koolkerkse Vaart: Jonckh LII	12
1852	Landen te Koolkerke (Romboutswerve) Jonckh VI	
19e E.	Fort Lapin: Jonckh VI	124

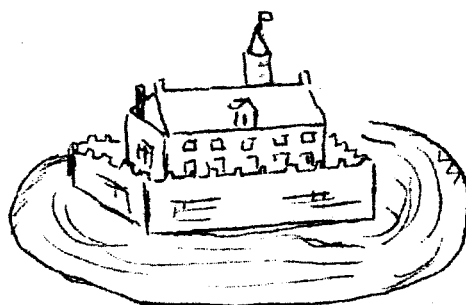
3. Algemene Kaarten.

1550	Atlas van Stadsplannen door Jacob Van Deventer
1571	Kaart van het Brugse Vrije door Pourbus
1777	Carte de cabinet van Ferraris (1/11.250)

- 1838 Groot Reigaartsvliet door Drubbele
 1842 Buurtwegenatlas van Koolkerke
 1850 Kaart Vandermaelen (1/20.000)
 1850 Oude Popp-kaart voer Koolkerke (1/2.500)
 1870 Oude Militaire kaart (1/20.000)
 1870 Waterwegenatlas van Koolkerke
 na 1950 De huidige topografische kaart (1/10.000)
 na 1950 Bodemkaart van België, blad Brugge (1/20.000)

4. Bibliografie.

- Ameryckx Verklarende tekst bij de Bodemkaart, blad Brugge.
 Ontstaansgeschiedenis van de Zeepolders.
 Ontstaan en evolutie van het Zwin.
 Het Oude Zwin.
 Bodem en bewoning in de Zeepolders.
 Daringdelven in de Zeepolders.
- Blanchard La Flandre, étude géographique de la plaine flamande (1906)
- De Keyser Rene Artikels in "Rond de Poldertorens".
- De Flou Woordenboek der Toponymie van W-Vl.
- De Smet Ant. Het Waterwegennet ten NO van Brugge in de 13e eeuw.
- De Smet Jos. Artikels in "Brugs Ommeland".
 Het Vlaams Polderland en de Kust.
- Drubbele Beschrijving van Groot Reygaersvliet.
- Gijsseling Toponymisch Woordenboek van België (1960).
- Lindemans Geschiedenis van de Belgische landbouw.
- Sanderus Flandria Illustrata.
- Slicher van Bath Agrarische geschiedenis van West-Europa.
- Stalpaert Toverij in het Vrugse Vrije
- Vandermaelen Dictionnaire géographique de Belgique 1836 (deel 2).
- Verhulst A. Historische Geografie van de Vlaamse Kustvlakte tot 1200 ('59)
 Enkele historisch-geografische problemen i.v.m. de oudste
 geschiedenis van de Vlaamse Kustvlakte (1958).
 Evolutie van het landschap - in Flandria Nostra.
- Wintein W. Artikels in "Rond de Poldertorens".

Pathoekke 1715

Hst. 5 - HET KASTEEL TEN BERGEN.

=====

Het kasteel Ten Bergen, of zoals het vroeger noemde t'Hof Ten Berghe, is het belangrijkste kasteel van Koolkerke. Het is een oude heerlijkheid, en een leengoed van de Burg van Brugge. Het ligt in het 16le begin van Groot Reigaartsvliet, parochie Koolkerke, en sedert 1900 grondgebied Brugge. Kad C 93.

1. Vermeldingen:

"Adelisia uxor filii Willelmi dicti de Berghe de Coolkercke" 1267 (Chart O.Vr.Br)
 "één leene datz te wetene de stede ten Berghe" 1370
 "ende ist hof ten berghe" 1447
 "jacob despaers, 14 gemeten, t goed ten Berghe" 1485 (Fland)
 "t goet metten casteele, walgrachten, ghenaeft het goet ten berghe, met een dreve en poorte" 1567, 1701.
 Vele kaarten uit de 18e eeuw en later, in het bijzonder de kaart van het goed Ten Bergen van 1783 (fonds Jonckheere).

2. Eigenaars, tevens de bewoners:

Vóór 1390 was Jonkheer Jan Walhier de eigenaar. Hij verkocht het goed in dat jaar aan de familie Van Rooden. In 1447 was Lodewijk Van Rooden de eigenaar. Cornelis Despaers kocht het goed in 1482. In 1490 was Jacques Despaers eigenaar. In 1567 was Nicolaas Despaers de kasteelheer. Hij was eerst schepen en later burgemeester van Brugge, waar een straat naar hem werd genoemd. Hij was tevens kroniekschrijver. In 1567 overleed hij er. In 1610 ging het goed door erfenis over aan de familie de Croeser de Berges. In 1701 was baron Frans de Croeser eigenaar; in 1777 en 1783 Charles de Croeser de Berges, heere vāden Ryne en van Knokke. In het begin van de 19e eeuw ging het goed over aan de Familie van Caloen. De huidige eigenaar is Baron Ernest van Caloen.

3. Oppervlakte.

Het ganze leengoed beslaat 53 gemeten 4 roeden (1783), verdeeld als volgt:

1e leen: 14 gemet 33 roeden (perc 1 à 6)	2e leen: 11 gemet 292 roeden
3e leen: 4 gemet 68 roeden	4e leen: 3 gemet 70 roeden
5e leen: 16 gemet 214 roeden	6e leen: 2 gemet 231 roeden (perc 40)

De percelen zijn verdeeld als volgt:

- a/ binnen de grote wal:
1. casteel met opperhove en alle wallen
 2. den hof van het casteel met de reservoiren
 3. het nederhof (=de boerderij)
 4. het boerenhof (=de tuin)
 5. de boomgaard
- b/ buiten de grote wal:
6. de oude dreve vóór de poort
 - 7 tot 39. stukken land, weiland of bos
 40. het capellestuk (stuk land bij Kruisabele)

4. Ontstaan en Evolutie.

Het gebied waar het kasteel Ten Bergen staat, behoort tot de Duink III B-strandvlakte, die na 1150 kwam droog te liggen. Grote delen van dit gebied wer-

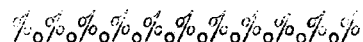
den door de Graaf van Vlaanderen in leen gegeven aan belangrijke wereldlijke heren die hier later de voornaamste grondbezitters zijn. Zo ook voor het leengoed Ten Berghe dat dus ontstaan zou zijn rond 1200, waarschijnlijk in leen gegeven door de Burg van Brugge.

Het kasteel was een groot herenhuis, rondom in het water, met een toegangsbrug aan de westzijde. Rond het geheel van kasteel en boerderij lag nog een grote wal. Ook daarover is een brug, met een toegangspoort. Rondom de buitenwal was er bos, want de grond is slecht geschikt voor landbouw.

Op 7 oktober 1490 werd het kasteel ingenomen en platgebrand door de soldaten van graaf Engelbert van Nassau. Jacques Despaers liet het kasteel herbouwen zoals het vroeger was. Een tekening van het kasteel vinden we in 'La Flandre, revue des monuments d'histoire' en op de kaart van 1783.

Tussen 1870 en 1880 werd het kasteel grondig vergroot en vernieuwd. Het huidige gebouw met de hoge toren, dateert uit deze periode.

Altijd heeft er op Ten Berghe een adellijke familie van grondbezitters gewoond. Zij hadden ook nog vele hoeven in eigendom buiten het kasteelgoed. Nooit is Ten bergen een 'maison de plaisance' geweest, zoals vele kasteelhofsteden het waren in de 17e - 18e eeuw (zie ons artikel in Rond de Poldertorens nr 3 van 1964). Tegenwoordig is de helft van Koolkerke eigendom van Baron van Caloen, de huidige eigenaar van Ten Bergem.

Hst. 6 - Kasteelhofstede De Roode Poort.

=====

Wij hebben deze hofstede als voorbeeld uitgekozen van de vele grote pacht-hofsteden op het grondgebied van Koolkerke. Haar geschiedenis is ons het best bekend, omdat het nu nog de bekendste hofstede van Koolkerke is, en omdat wij er zelf wonen. Tevens is het ook een der oudste grote hofsteden in de streek. Zij ligt in het 135e begin van Groot Reigaartsvliet (oud nummer 33e begin). Kadastal B 15 tot 20.

1. Vermeldingen in de ommelopers.

- 1447 : "inden houc ende is de stede daer ... wuent"
 1567 : "inden houck vanden rontsaertweghe t ghoet mette nederhove op t westende, met geheel de wytgracht op de zuydzyde hiertoe gemeten, jegens den rontsaertwegh, streckende cum westhende aende dudzeelschen heerwegh en mette oostende inden halven landwegh".
 "aende noordzyde daeran twee stryngen bogaert".
 1701 : "t goet metten boomgaard ende nederhof op t westhende, met geheel den wytgracht jegens den rontsaertwegh; Casteel daer ... woont".

2. Vermeldingen op kaarten.

- 1571 : ingangspoort, kasteel, 2 stallen, walgracht, boomgaard.

- 1715 : tekening van de poort en het kasteel.
 1715 : kaart van heel het kasteelgoed: hofstede + alle landen (zie bijkaartje op de grote kaart).
 1777 : zoals in 1571.
 1838 : idem + naam: Roode Poort.
 1850 : idem + naam.

3. Eigenaars.

In 1447 was Cornelis Sey eigenaar van het kasteelgoed. In 1567 was het Jan de Cherf, die het domein gekocht had van Arent Galle. In 1578 werd Ferdinand Bastoen eigenaar van deze eigendom. Op 1 oktober 1606 kocht Daneel de Schietere, Heer van Walincourt, deze hofstede met lusthof ("schoone pleisir goed"). Later was Niclaeijs de Damhouder eigenaar. Op het einde van de 17e eeuw kocht Ignace van Steelandt de eigendom van Mevrouw Francisca de Schietere. In 1701 was Heer Commis Steelandt de eigenaar. Daarna kwam het goed in handen van Demey, die reeds in 1715 eigenaar was. In 1790 was de eigendom in bezit van Albert Coppieters. Rond 1900 was Kannunik Coppieters uit Brugge de eigenaar. Bij zijn dood schonk hij zijn bezittingen aan Hubert Coppieters-Stockhove. Bij zijn dood ging de eigendom over op zijn echtgenote, de huidige eigenares. Het laat zich veronderstellen dat bij haar dood de hofstede zal overgaan naar haar schoonzoon, Baron Ernest van Caloen van het kasteel Ten Bergen.

4. Enkele Bewoners.

De bewoners zijn altijd pachters geweest van bovenvermelde eigenaars. In 1447 woonde Clement de Backer op de hofstede. In 1567 was de bewoner Willem Vanden Bussche. In 1720 woonde Maerten Vande Brouke op het kasteel. In 1757 en 1797 was het Jan Devlieghere. In 1805 was de pachter Jan Wenteyn, de eerste van de familie Wintein, die nu nog op deze hoeve woont. Het waren achtereenvolgens Jan, Casimir (+ 1888), Jules (+ 1951), en nu Gerard Wintein.

5. Historiek.

De Roode Poort in Koolkerke ligt aan het kruispunt van de oude weg van Ter Doest-Lissewege naar Koolkerke en de Damse Vaart (de Vieringweg - Rontsaart weg - Doestweg), en de weg van Brugge naar Westkapelle over Dudzele (de Dudzeelse heerweg). Tevens ligt de hofstede naast een kreekkrug, op de Duinkerke III-B strandvlakte, die droog kwam liggen tegen 1200.

We nemen dus aan dat de hofstede ontstaan is op een belangrijk wegkruispunt, waardoor men geen rekening hield met de bodemgesteldheid; alhoewel deze bij toeval op die plaats toch geschikt was tot het bouwen van een hoeve. Toeval is ook veel gezegd, want de oude wegen zullen toch ook de gunstigste bodems volgen en niet de waterzieke gronden.

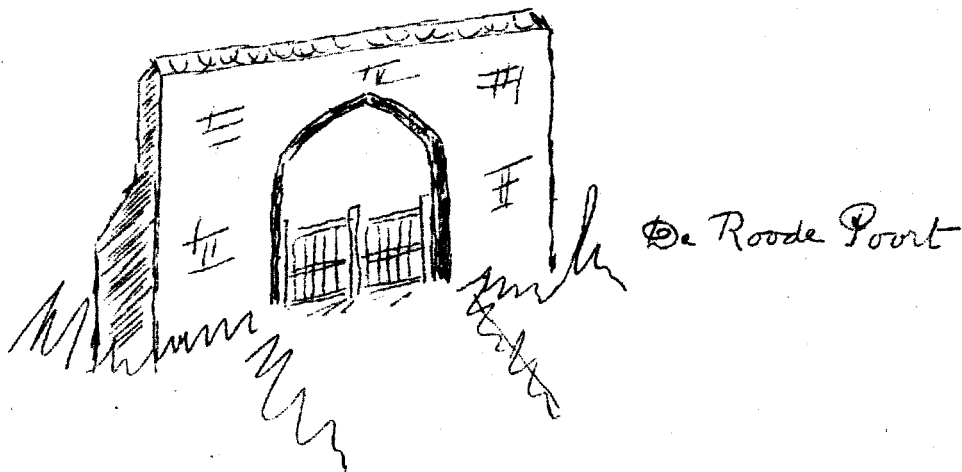
Als tijdstip van ontstaan nemen we het begin van de 13e eeuw, t.t.z. als de drooggekomen strandvlakte onder de grooigrndbezitters werd verdeeld en in ontginning genomen. Men vertelt dat de hofstede zou gesticht zijn door de paters van Ter Doest. Dit is niet helemaal onmogelijk, daar ze toch ligt langs een oude weg die naar Ter Doest loopt. Het volksgeloof wil zelfs dat het een oud klooster zou zijn van de Tempeliers. Dit berust veeleer op bijgeloof, want vele belangrijke hofsteden werden om hun goede of slechte hoedanigheden aan de Tempeliers toegeschreven. Wat er ook van zij, zeker is alleszins dat het van in den beginne een belangrijke kasteelhofstede moet geweest zijn.

Het kasteel zelf was een vierkant gebouw met een klein torentje ten noorden daar tegenaan. In het gebouw was een grote kamer, een vouete, een kelder eronder en een zolder. Tegen de toren was een grote regenput. Aan de ingang van de dreef stond en staat nog een monumentale ingangspoort. Rondom het erf lag een brede walgracht. Het huis zelf was van een tweede gracht omringd, waar over aan de noordzijde een toegangsbruggetje lag. In 1634 werd het kasteel aan de westzijde uitgebreid tot zijn huidige lengte. Men heeft op een oude knopvormige deurklink van de vroegere voordeur, die in deze vleugel was, de datum "1634" gevonden.

De aanvankelijke grootte van het domein was 15 gemeten. In een verkoopakte van 4 oktober 1606 wordt het goed beschreven als een "schoone pleisir goed". In het midden van de 17e eeuw werd het gronbezit uitgebreid tot 42 gemeten 32 roeden. In deze tijd van ernstige landbouwkrisis in onze streken, was de grond goedkoop en werden dan ook veel gronden opgekocht door de nieuwe grootgrondbezitters van de steden. In een verkoopakte van juni 1719 wordt het domein beschreven als zijnde een hofstede met kasteel, vijver en lusthof, dragende de naam van "R o o d e P o o r t". Op de kaart van deze hofstede van het jaar 1719, vinden we naast het woonhuis met torentje, twee stallen ten zuiden van het woonhuis, en de stenen toegangspoort. Het hele domein bestond uit vele stukken land: akkerland, weiland en een deeltje bos.

Op de Popp-kaart (1850) staat het nog in dezelfde toestand als in 1715. In 1873 werd de grote stal afgebroken, de kleine stal (voor de schapen) staat nu nog op zijn oude plaats (als varkensstal). Een nieuwe stal, alsmede een grote schuur werden dan gebouwd op het perceel ten westen van het woonhuis, buiten de inmiddels grotendeels gedempte walgracht. In hetzelfde jaar werd het torentje afgebroken en werd aan de noordkant van het oude gebouw een keuken aangebouwd met een lessenaarsdak. De torenkelder is hierin ingebouwd.

In 1954 werd nog een zomerhuis bijgebouwd. De huidige oppervlakte van het bedrijf is 30,8 ha of 70 gemeten, waarvan 22 ha of 50 gemeten op het oude grondgebied van Koolkerke. De hofstede had vóór 1900 ook grond in gebruik aan het Fort Lapin en de Krakele, alsmede in het gebied van de Brugse Haven. Tegenwoordig is 2/3 van de totale oppervlakte weiland, terwijl het vroeger in hoofdzaak een akkerbouwbedrijf was.

Hst. 7 - FORTEN

=====

A. Het Fort van Beieren of de Bavière (bijkaartje 6)

Het is een militaire versterking die werd aangelegd in 1702. Dit is in de Spaanse Succussieoorlog die Spanje en de Zuidelijke Nederlanden plaatste tegenover Engeland en de Noordelijke Nederlanden. Deze hadden de Linie van Cantelmo te Westkapelle en het Fort St-Donaas ten zuiden van Sluis bezet. Om hen weerstand te bieden liet het Spaanse leger een fort bouwen te Koolkerke in de Watering van Romboutswerve. Het Fort van Beieren ontleent zijn naam aan Maximiliaan Emmanuel van Beieren (=de Bavière), toenmalig gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden.

Het Fort was 45 gemeten groot. De vorm was de klassieke stervorm met dubbele aarden wal en walgracht. Langs de achterkant (kant Brugge) was er bovendien midden de courtine een ravelin. Ten noorden van het fort werden nog 500 gemeten land overstroomd ter verdediging. Het kasteel van Stockhove, dat langs die kant lag, werd afgebroken. Daarbij werden nog drie kleine fortjes (batterijen) aangelegd rond het grote fort, om dit te beschermen. Binnen in het fort stonden houten barakken en tenten voor de soldaten. In de aarden wal waren er laagten: openingen voor de kanonnen. Langs de noordelijke kant was er geen ingang, wel langs de andere kanten.

Het fort werd gebouwd door mensen van de streek, die ervoor gehuurd werden. De soldaten immers waren van alle handenarbeid vrijgesteld. De gronden van het fort werden altijd gehuurd. Bij het verlaten van het fort werd gans het domein ineens verkocht aan de eigenaar van het kasteel dat er ten zuidwesten van lag. Tot 1744 werd het fort door de Oostenrijkers bezet. In 1745 versloeg Frankrijk Oostenrijk en bezette het fort tot 1748. Op het einde van de 18e eeuw vinden we op de kaarten: "geapplaneerd fort de Bavière"; wat er op duidt dat het in verval was geraakt.

Rond het fort werd er nooit gevochten. In de rekening van het Ambacht Oostkerke vinden we vele vermeldingen over leveringen die de mensen van de streek moesten doen aan de soldaten van het fort. In 1818 vinden we volgende beschrijving van het oude fort: "L'ancien Fort de Bavière, autrefois situé entre les deux canaux de l' Ecluse et de Damme, entouré de fossés, et une place dans l'intérieur nommée la plaine avec une casemate encore en son entier; les fortifications sont en culture comme étant aujourd'hui une propriété particulière". (Stat top)

Vandermaelen duidt het fort in 1836 aan, als ten dele verwoest. In het huidige bos van Koolkerke van 15 ha, zijn de vervallen wallen van het Fort de Bavière nog duidelijk te zien. Het gebied is privaat bezit van Baron van Caloen. Een belangrijke kolonie blauwe reigers (zeldzaam in België) hield er tot voor enkele jaren verblijf. Nu is zij verhuisd naar het bos ten noorden van Ten Bergen. Ook de flora van het Fort, waar de grond gelijkt op deze van de duinen, is merkwaardig. Daarom dient het Fort als natuurgebied bewaard te blijven.

B. Het Fort Lapin. (bijkaartje 8)

Dit fort werd in 1621 aangelegd door de Spaanse Generaal Andrea de Cantelmo, die ook de Cantelmolinie te Westkapelle bouwde. Het Fort Lapin lag langgerekt tegen de vestingen van de stad Brugge. Waarschijnlijk werd het opgericht tegen de Nederlandse legerbenden die de streek ten noorden van Brugge onveilig mieden. Dit was in de oorlog tussen Spanje en de Verenigde Provinciën ten tijde van hun afscheuring.

Het Fort had vier bastions, een dubbele aarden wal en walgrachten errond. Tegen 1700 waren de aarden wallen afgevlakt. Tegen 1800 werden ook de grachten opgevuld. Nu is er, buiten de vorm van enkele straten, niets meer van dit fort te zien. De wijk waar het lag, noemt nu nog "Fort Lapin".

Zie ook ons artikel in "Rond de Poldertorens" jaarg 6 nr 3, met de kaarten van beide forten.

% % % % % % % % % % % % % % % %

Hst. 8 - EVOLUTIE VAN DE DAMPOORT (grens Koolkerke-Brugge)

=====

Op de bijkaartjes 7, 8 en 9 hebben we geprobeerd een reconstructie te maken van wat nu de Dampoort geheten wordt. In de loop der eeuwen was dit de noordelijke stadspoort van Brugge. Verschillende keren is hij van aanzicht veranderd, te wijten aan de aanleg van het Fort Lapin en later aan het dempen van de Koolkerkse Vaart.

Op kaart 7 vinden we de toestand zoals Jacob van Deventer hem aangeeft in zijn atlas van de Stadsplannen uit 1550. Er waren toen twee poorten: de St-lenaardspoort of Dudzeelse poort en de St-Nikolaaspoort, Koolkerkse poort of Damse poort. De eerste (nr 240) werd versterkt in 1362 en herbouwd in 1586. Naast die poort was de spei "het Kattedgat" waardoor de Ieperleet in verbinding stond met de Reie. Deze sluis bestond al in 1375. De tweede poort (nr 243) bestond reeds in 1269. Naast deze poort was er ook een sas "de Spey", waardoor de Reie liep. Eroverheen lag de Speybrug (nr 242). Deze poorten maakten dus deel uit van de oude Brugse vestingen van 1297 en later.

Op kaart 8 is de toestand van 1621 afgebeeld. In dat jaar werd het Fort Lapin geconstrueerd, alsook de Dampoort (nr 241). De twee andere poorten zijn dus verdwenen, evenals het Kattedgat. De Ieperleet stond nu al over de Kom (gegraven in 1620) rechtstreeks in verbinding met de Koolkerkse of Sluise Vaart (het vroeger Oud Zwin). Om naar Dudzele en Koolkerke te gaan moest men nu over de Jan Puypens Brug (nr 238). Deze laatste bestond ook al bij de vorige toestand, waarschijnlijk zelfs sedert het graven van het Oud Zwin.

Op kaart 9 vindt U de tegenwoordige toestand. Rond 1810 vulde men de Koolkerkse Vaart op en werd de nieuwe Damse Vaart gegraven. Toen heeft men weer gans de Dampoort veranderd. Van de oude poort bestaat nu nog alleen de westelijke toren (nr 241).

Hst. 9 - BESTUURSORGANISATIE VAN HET GEBIED VAN KOOLKERKE.

=====

1. Wateringen.

Heel het poldergebied werd ingedeeld in wateringsgebieden. Dit gebeurde in de 13e eeuw, na het definitief droogkomen van de polders, na de Duinkerke III transgressie.

Het bestuur van elke watering moet zorgen voor de afvoer van het overtolige water uit haar gebied naar de zee. Deze indeling in wateringen bestaat nog ten huidige dage. Koolkerke ligt ten dele in twee wateringsgebieden: ten noordwesten van de Koolkerkse steenweg (= het verdwenen Oud Zwin) in de Watering van Groot Reigaartsvliet; ten zuidwesten daarvan in de Watering van Romboutswerve. Het 22e tot en met het 29e Begin (=sectie) van de Watering van Romboutswerve wordt ook genoemd de Watering van Tussen Zwenen. De boeren moeten polderbelasting of watergeschot betalen aan de watering, die dan de beken en sommige wegen moet onderhouden.

2. Administratieve grenzen.

Sedert ongeveer 1300 was het Brugse Vrije verdeeld in 35 Ambachten. Het Brugse Vrije is het landelijk gebied rond Brugge, en bestaat sedert 1089. Het maakt deel uit van het Graafschap Vlaanderen. Koolkerke lag voor het grootste deel in het Ambacht Dudzele, namelijk het gebied dat behoort tot de Watering van Groot Reigaartsvliet. Dus ook het dorp lag in het Ambacht Dudzele. De rest, namelijk het gebied tussen het dorp en de Damse vaart, behoorde tot het Ambacht Oostkerke.

Aan het hoofd van een Ambacht stond een amman, die zorgde voor het administratief werk. Naast zich had hij nog een politie-officier, de berijder. In ieder parochie was er bovendien een hoofdman die zorgde voor het innen van de belastingen.

Daarbij komt nog dat Brugge in 1275 zijn grondgebied uitbreidde met gebieden rond de stad, die bij het stadsgebied van Brugge werden ingelijfd. Zij worden paallanden van Brugge genoemd, ofwel Brugge-buiten. Deze paalgrens was met stenen palen aangeduid. Op het grondgebied van Koolkerke stonden twee dergelijke grenspalen, namelijk de achtste en de negende. De paalgrens door Koolkerke verliep rechtlijnig vanaf de Drie Brouwers naar Ter Panne, en verder over de Lisseweegse Watergang naar de kerk van St-Pieters-op-de-Dijk. Brugge breidde zijn grondgebied uit omdat het te klein geworden was voor de groeiende bevolking. Een deel van de inwoners was in de omliggende gebieden gaan wonen langs de wegen die vanuit de stad de buiten intrekken.

Daarenboven behoorden nog vele stukken van het Koolkerkse grondgebied tot ofwel de Heerlijkheid van het Proostse (de proostlanden), ofwel tot de Heerlijkheid van het Kanunnikse (canonisch land), ofwel tot de Heerlijkheid van het Maandagse, ofwel tot de Heerlijkheid van het Sijseelse. Deze gebieden moesten aan de respectievelijke heerlijkheden hun belasting betalen.

Deze toestand bleef bestaan tot in 1796, toen België door de Franse bezetting administratief heringericht werd en ons huidige bestuursapparaat ontstond. De gemeente Koolkerke werd gevormd uit de parochie Koolkerke, het deel van de

parochie Sint-Gillis tussen de Lisseweegse Watergang, de Oostendse Vaart en de Koolkerkse Vaart; en een deel tje van de parochie Sint-Kruis tussen de Koolkerkse en de Damse Vaart. De totale oppervlakte van Koolkerke bedroeg toen 801 ha. Koolkerke behoorde tot het kanton Damme, afgeschaft in 1800. Van dan af heeft iedere gemeente zijn eigen gemeentebestuur. Voor het verloop van de oude gemeentegrens verwijzen wij naar de grote kaart.

In de 19e eeuw waren er te Koolkerke negen wijken: Koolkerke dorp, Fort de Bavière, Smouthuis, Fort Lapin, Ter Panne, Ten Berghe, Klinkewal, Zeveneeken en Kruisabeele.

Op 12 juli 1899 werd een groot deel van de gemeente Koolkerke door Brugge ingepalmd om er het Zeekanaal en de Haven aan te leggen. Het waren de wijken Ter Panne, Fort Lapin en Zeveneeken. Voor de nieuwe en huidige gemeentegrens verwijzen wij eveneens naar de grote kaart. De gemeente Koolkerke beslaat nu nog 417 ha.

Alle gebouwen, waaronder enkele belangrijke hofsteden en kastelen, die in het havengebied vielen, werden afgebroken. Alleen een stukje van het oude Koolkerke boven de Haven (met de hofsteden Zeveneken en Peralta) bestaat nog. Het is ook grondgebied Brugge. Ook de wijken Fort Lapin en Ter Panne vernaderen grondig van uitzicht door de aanleg van de wijk Sint-Jozef, ook Brugs grondgebied.

3. Parochiële grenzen.

Heel het gebied van Koolkerke behoorde voor 1150 tot de parochie St-Gillis uit Brugge. Rond 1150 werd de kerk van Koolkerke opgericht als hulpkerk van St-Gillis. Daarna werd de parochie Koolkerke gescheiden van St-Gillis. Voor de parochiegrenzen, zie ook op de grote kaart. Heel de parochie Koolkerke lag dus binnen het grondgebied van Koolkerke uit de 19e eeuw. De Paallanden tot de Koolkerkse Vaart en de Zevenekenhoek behoorden tot de parochie St-Gillis in Brugge. Een klein stukje in het zuidoosten behoorde tot de parochie St-Kruis. Dit bleef zo tot aan de Franse Revolutie. Dan, in het jaar 1807, werd heel het gebied parochie Koolkerke.

In 1920 werd de parochie Koolkerke herleid tot haar huidige uitgestrektheid, namelijk heel de huidige gemeente Koolkerke, plus daarbij het gebied tussen de Haven, de Bommelbeek en de Dudzeelse steenweg. De rest vormt de nieuw opgerichte parochie St-Jozef. Het stukje boven de Haven behoort nu tot Sint-Pieters.

4. De Tiendehoeken.

Vóór de Franse Revolutie moesten de boeren kerkelijke belasting betalen, namelijk de tiende. Oorspronkelijk werden ze in natura betaald. Om de administratie te vergemakkelijken werd het gebied in tiendehoeken verdeeld. De tiende van Koolkerke ging naar het kapittel van Sint-Donaas te Brugge. In ruil daarvoor onderhielden ze de kerk en de geestelijkheid. Met de Franse overheersing werden deze kerkelijke belastingen afgeschaft en werd de geestelijkheid later door de staat betaald.

Hierna volgen de tiendehoeken van Koolkerke met hun uitgestrektheid.

- Speihoek (221 gemeten): tussen de Lisseweegse Waterg., het Spermaliewegelken, de Vaneweg en de Panneweg. (156e en 157e begin van Groot Reig.).

- Zevenekenhoek (119 gem): tussen de Lissew. Waterg., het Spermaliewegelken, de Vieringweg en de weg naar St-Laureins (165e en 166e beg van Groot Reig.).

- Molenhoek of Vanehoek (131,5 gem): tussen de Vaneweg, de Vieringweg en de Duzele steenweg (158e en 159 beg Groot Reig).
 - Kruisabeelhoek (164 gem): tussen de Vieringweg en de Dudzele steenweg (160e en 161e beg Groot Reig).
 - Pannehoek of Poorthoek (\pm 356 gem, waarvan 62 in de parochie St-Gillis): tussen de Dudzele steenweg, Fort Lapin, Koolkerke steenweg en de Aartweg (116 e tot en met 121 beg Groot Reig).
 - Kerkhoek (\pm 208 gem): tussen de Dudzele steenweg, de Aartweg, de Koolkerke stw en de Rontsaartweg (119, 122 tot en met 125e beg Groot Reig).
 - Zuntmeethoek (151,5 gem): tussen de Dudzele steenweg en de Rontsaartweg (135e, 136e en 139e beg Groot Reig).
 - Grote Hoek (Tussen de Waters), (449 gem, waarvan 38 binnen de palen van Brugge): tussen de oude Koolkerkse Vaart, de Damse Vaart en de Scheidingsbeek. Deze hoek wordt verdeeld in twee delen. Het tweede deel gaat vanaf het Beerwe gelken en de Scheidingsbeek. (derest van Romboutswerve in Koolkerke: 18e tot 21e en 26e tot 29e beg en een deel van het 25e)
 - Tenslotte nog ongeveer 13 gemeten van de parochie St-Kruis, gelegen tussen de Koolkerkse Vaart en de Damse Vaart.
- N.B. De wegen vallen buiten de oppervlakte van de Tiendehoeken.

% % % % % % % % % % % % % % % %

Hst. 10 - DE KERK VAN KOOLKERKE.

=====

De eerste kerk van Koolkerke werd rond 1150 gebouwd door Ridder Nicolaas Gaillard, de zoon van Karel en de kleinzoon van Hugo Gaillard. Deze familie vestigde zich in de loop van de 11e eeuw in Vlaanderen. De kerk noemde Nicolaas-Gaillards-kerke of Cool-Gaillards-kerke. Dit zou dan de oorsprong zijn van de naam Coolkerke. De kerk was toegewijd aan de heilige Nicolaas, naar de naam van de bouwer. Deze eerste kerk zou opgetrokken zijn geweest in gestampte aarde. Ze had eerder het uitzicht van een kapel. Waarschijnlijk was het een bijkerkje van de parochie St-Gillis in Brugge, zodat de bevolking buiten Brugge in de polders reeds aanzienlijk moet geweest zijn.

In de 14e eeuw werd dan een grotere stenen kerk gebouwd met baksteen uit Oostende en Lissewege. Ridder Joris Gaillard en zijn echtgenote Katerina van Lissewege liggen in de kerk begraven. Rond 1700 bestond de kerk uit twee beuken, zonder grote toren. De kerk zal in de loop der jaren wel verscheidene restauraties ondergaan hebben, maar nauwkeurige inlichtingen hierover ontbreken.

Een grote verbouwing, die aan de kerk haar huidige vorm gaf, werd gedaan rond 1860. De middelbeuk van de huidige kerk dateert nog uit de 14e eeuw. Er was ook een kleine rechterzijbeuk, die werd afgebroken. De nieuwe zijbeuken en de sakristie werden gebouwd in 1860. In 1853 werd de toren gebouwd en in

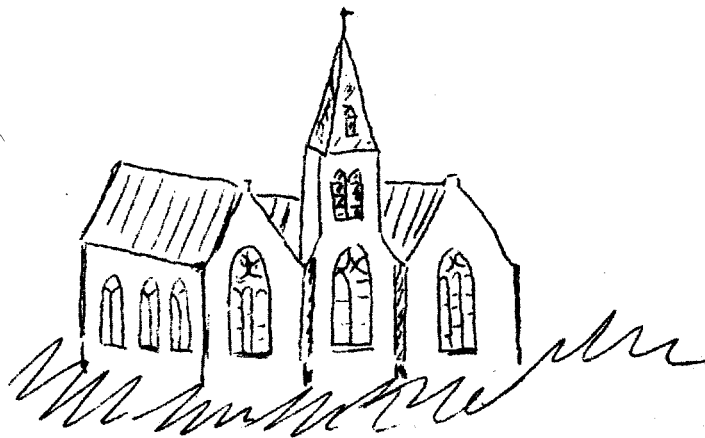
1856 werd er een grote klok in gehangen. Deze klok werd in de laatste wereldoorlog door de Duitsers weggenomen. Ze woog 475 kg en werd gegoten door de firma van Espen in Aarschot. Sedert enkele jaren hangt er nu een nieuwe klok naast het kleine klokje dat na de oorlog dienst deed.

In 1859 werd de granieten doopvont geplaatst. Hij is versierd met de beelden van de vier evangelisten. Het deksel stelt de doop van Jezus voor. Het is een gift van Ridder De Knuyd de Vosmar, die woonde op het kasteel naast het Fort de Bavière. In 1867 werd de Kruisweg ingezegend. Het hoofdaltaar in neogotiek is een geift van Carolus de Croeser de Berges, heer van Ten Bergen. De familiesteen van het geslacht de Croeser werd toen in het koor geplaatst. In 1875 werd het voorportaal van de kerk vernieuwd.

In 1876 schenkt Baron Paul van Caloen de kommuniebank, versierd met de wapens van zijn blazoen. In 1877 werd de tweede sakristie gebouwd op kosten van de familie de Knuyd de Vosmar, om er de overleden familieleden te bergen, in afwachting dat de grote grafkelder van deze familie op het kerkhof zou gebouwd zijn. In 1878 werd de predikstoel geplaatst. In 1887 geeft baron van Caloen Arents een wijsteen waarop gedurende de Franse Revolutie in het geheim de Mis werd gelezen, en die nu nog bewaard wordt op het Sint-Niklaasaltaar.

In hetzelfde jaar wordt het vergulde borstbeeld van St Nikolaas, de patroon van de kerk, geplaatst in een eiken schutkast in de rechter zijbeuk naast het altaar van de Heilige. Dit beeld bevat een relikwie van Sint Niklaas. Op dit altaar wordt de legende uitgebeeld van Sint Nikolaas met de drie jongentjes in de vleeskuip. In 1899 wordt een uurwerk op de toren geplaatst. In 1911 wordt de familiekapel van de van Caloen's gebouwd, naast het portaal. Eronder ligt hun grafkelder.

De kerk bevat enkele schilderijen uit de 16e en de 17e eeuw, waaronder een schilderij van Renier ter herdenking van de overleden leden van de familie Corthals, die woonde op het kasteel ten noorden van het dorp. Aan de muren hangen vele zogenaamde "obiits", panelen ter nagedachtenis van de overleden leden van de adellijke families die woonden op Koolkerke. Enkele gaan terug tot de 14e eeuw. Men vindt er hun wapenschilden en de datum van hun afsterven. In de kerkvloer en in de muren zijn ook nog verschillende grafstenen aangebracht, onder andere die van de familie de Croeser. De kerk bezit verder nog een merkwaardig beeldje van O. L. Vrouw "Ghesontheit der Krancken". Hier kwam men eertijds dienen tegen allerhande ziekten.

Hst. 11 - DE BEVOLKING VAN KOOLKERKE.

=====

In de ommelopers worden er negen terpen of moten vermeld op het grondgebied van het latere Koolkerke. Dit is de oudste bewoningsvorm in de Polderstreek, namelijk van zodra het gebied na de tweede Duinkerke transgressie, droog kwam te liggen. De meeste terpen en ook het dorp liggen op Oudland dat droog bleef vanaf ongeveer 800. Dit wijst er dus op dat er hier al zeer vroeg een zekere bewoning is geweest.

Na de derde Duinkerke transgressie rond 1150; bleef ook de strandvlakte tussen het huidige dorp van Koolkerke en de stad Brugge, droog liggen. Van op het einde van de 12e eeuw werd heel het gebied dus zeker in ontginning genomen door de vestiging van grote boerderijen, voornamelijk in de 13e eeuw.

Tot in de 14e eeuw nam de bevolking snel toe, zoals overal in Vlaanderen. In de ommeloper van 1447 vinden we 80 woonhuizen in de Watering van Groot Reigaartsvliet te Koolkerke. Dit komt overeen met ongeveer 350 mensen. Opmerkelijk is dat er wel een twintigtal huizen, of hutten wellicht, stonden langs de Lisseweegse Watergang. Misschien wel van schippers. Het dorp Koolkerke telde toen 10 huizen.

In 1527 telde men te Koolkerke 250 communicanten (mensen boven de 12 jaar). Dit zou ongeveer 400 inwoners geven voor geheel Koolkerke. In de ommeloper van 1567 vinden we 84 huizen in de Watering van Groot Reigaartsvliet te Koolkerke. Dit geeft ongeveer 400 personen. Als we daarbij tellen een 15-tal huizen van Romboutswerve, komen we voor heel Koolkerke aan een inwonersgetal van ongeveer 460 personen in 1567. Het dorp telde toen 23 huizen (124e en 125e begin van Groot Reig).

In het parochieboek van Koolkerke van 1701 vinden we 90 huizen, waarvan 14 in het dorp. Dit geeft ongeveer 500 inwoners voor heel de gemeente.

Zoals men ziet schommelde het aantal inwoners van Koolkerke tot 1800 altijd tussen 400 en 500 personen. Vanaf 1800 is er weer een sterke stijging. In 1813 telde Koolkerke 936 inwoners en in 1840 reeds 980 inwoners. In 1890 waren het er 1703 en in 1899 alweer 1900.

In dat laatste jaar werd een groot deel van Koolkerke, met 1140 inwoners door Brugge ingepalmd. In 1910 telde Koolkerke nog maar 835 inwoners meer. In 1937 was dit nog verminderd tot 791. Na de tweede wereldoorlog is het aantal weer gestegen; in de laatste jaren zelfs aanzienlijk: van 860 in 1955 tot ongeveer 1200 in 1964.

% % % % % % % % % % % %

Hst. 12 - VOLKSGELOOF.

=====

Zoals overal op het platteland, waren ook de mensen van Koolkerke zeer bijgelovig. Voornamelijk het geloof in toverij was hier vrij levendig, tot op het einde van de 19e eeuw. Zo kan men u verschillende toveressegronden aanduiden. Dit zijn ronde plaatsen in de weiden, waar het gras groener staat dan elders. Daar hebben de toveressen bij nacht gedanst. Nachtdansen van heksen zijn veelal een latere ontstane variante op de bekende elfendansen. Moest er iemand die schone ronden met drek bevuilden, ze zouden krimpen totdat de bevulde plek eruit is. In de omtrek van de vergaderplaatsen van toveressen zat het nooit pluis en het was een waagstuk voor een gewone sterveling om die bijeenkomsten, al was het maar al voorbij gaande, te storen.

Rond 1900 nog geloofde men te Koolkerke dat een bepaalde vrouw toverkracht bezat. Als men voorbij haar boerderijtje reed zonder goedendag te wensen, kon zij u in de gracht doen rijden. Te Koolkerke was er ook een Toveresseberg en een Toveressebos. Beide duiden waarschijnlijk dezelfde plaats aan, namelijk een kleine hoogte langs de Koolkerke steenweg, waar in de 18e eeuw een fortje was, ten zuidwesten van het grote Fort van Beieren (nr 207 op de grote kaart). Op die hoogte, die nog te herkennen is, stonden enkele bomen. Men geloofde dat het daar 's nachts kon spoken.

Verder was ook het geloof in klokkputten en verzonken kerken levendig te Koolkerke. In de 17e eeuw en in de 18e vinden we een toponiem "de hellepit" (nr 199 op de grote kaart). Duivelsputten en helleputten zijn gevaarlijke zaken. Over het algemeen gelden die benamingen op verschillende plaatsen voor klokkputten en staan ze aldus in verband met een plaatselijke sage. In dit verband kunnen we ook Hollebeke dorp vermelden. Rond 1900 werd die naam gegeven aan een wijk te Koolkerke, waarschijnlijk langs de Koolkerke steenweg. Naast het kasteel Pathoeke was er ook een stuk land genaamd "het quaede gemet".

Vermelden we ook nog dat er te Koolkerke rond 1700 drie stenen kruisen stonden, wat misschien ook in verband te brengen is met het volksgeloof. Te Koolkerke waren er ook Duitse schapers: mensen uit Limburg die alhier de schapen hoedden van de grote boeren. Ze werden altijd als zonderlinge mensen aanzien, die ook een zekere toverkracht zouden hebben, meestal ten goede. Rond 1900 was er hier te Koolkerke zeker nog één Duitse schaper, op de hofstede ten zuidwesten van het Fort de Bavière.

Ook van de Tempeliers werd er gezegd dat zij te Koolkerke hadden gewoond, namelijk op de hofstede de "Roode Poort". Er waren goede en slechte Tempeliers, beide hadden tovermacht. Woonde men op het hof van goede Tempeliers, dan was men vlug een rijke boer; anders zou alles tegenslaan.

De spotnaam van de Koolkerkenaars is volgens Edward de Dene, de "Warmoesters" (warmoos is groenten).

§ § § § § § § § § §
 § § § § § § § § § §
 § § § § § § § § § §